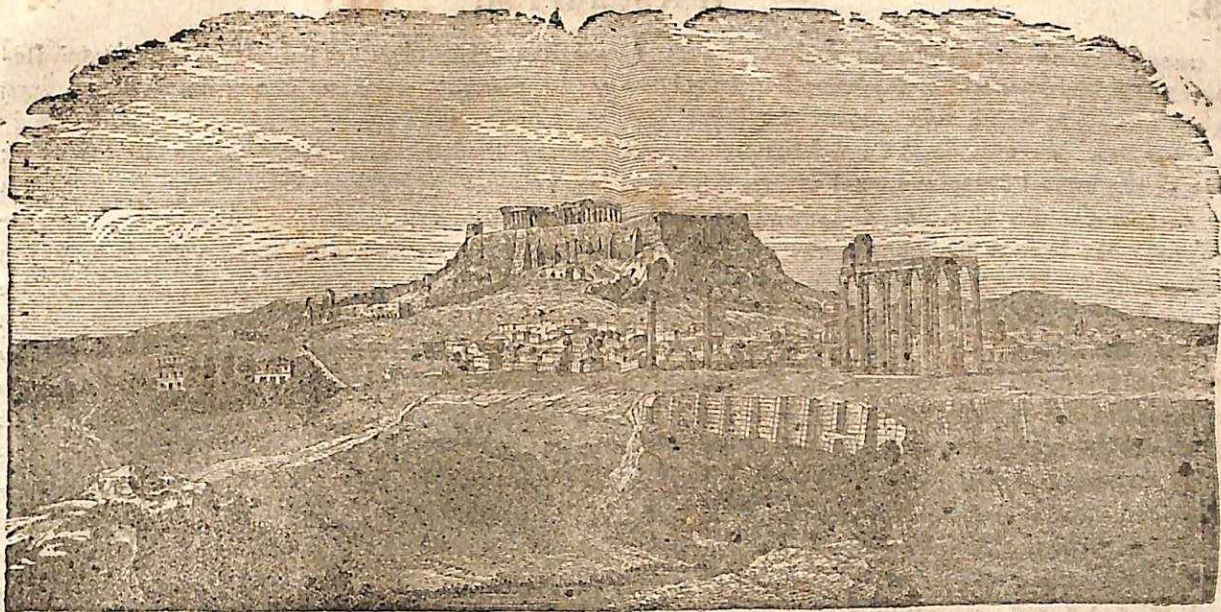

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 200.

ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΗΣ

ΗΠΕΙΡΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 199.)

---*---

Γ'.

Ὁ Πολύβιος, διηγούμενος τὰς ἀμαρτίας τῶν Ἑλλήνων, ἀναφέρει ὅτι πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐπέσχεν ἀπαιδία, καὶ συλλήβδην ὀλιγανθρωπία, ὥστε αἱ πόλεις ἐξερημώθησαν. Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ κακοῦ τούτου, καλύπτων τὴν ἀλήθειαν, ἀποδίδει εἰς τὴν ῥαθυμίαν καὶ φιλατρεμοσύνην τῶν ἀνθρώπων (1) ἐνῶ οἱ ἐμπύλιοι πόλεμοι, αἱ φρικώδεις σφαγαὶ καὶ ἐξανδραποδίσεις αἱ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων γινόμεναι, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν πολλοῖς περιγράφει, ἀρκοῦσιν ἐν μέρει, ἵνα ἐξηγήσῃ τὴν ὀλιγανθρωπίαν ταύτην. Ἀκολουθῶς δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ῥώμης κατάντησιν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, οἱ ὑπατοὶ καὶ ἀνθύπατοι τυραννοῦντες καὶ καταστρέφοντες τοσαύτην ἐρήμωσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρχου ἡ Ἑλλὰς ἅπασα μόνον 3,000 ὀπλίτας ἐδύνατο νὰ χορηγήσῃ. ἐνῶ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν μόνον ἡ πόλις τῶν Μεγάρων διὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην τοσοῦτον ἀριθμὸν προσέφερεν (2). Ἡ Ῥώμη μέχρι τῆς αὐτο-

κρατορίας, καθ' ἣν οἱ κατακτηθέντες λαοὶ εὗρον ἀνείσιν τινα, ὑπῆρξε τῶν φτωχῶν ληστῶν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐκ τοῦ Κικέρωνος αὐτοῦ καὶ ἄλλων δῆλον γίνεται.

Ἡ δὲ ἐρήμωσις τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κατάντησιν, ὁ Στράβων δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ λαλήσῃ περὶ τῶν πλείστων πόλεων αὐτῆς, διότι πᾶσαι ἐν ἐρείπιοις ἔκειντο. «Νυνί, λέγει, ἐρήμου τῆς πλείστης χώρας γεγεννημένης καὶ τῶν κατοικιῶν, καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἡφανισμένων, οὐδ' εἰ δύναιτό τις ἀκριβοῦν ταῦτα, οὐδὲν ἂν ποιεῖν χρήσιμον διὰ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸν ἀφανισμόν αὐτῶν.» Μόνον ἡ Νικόπολις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος εὐάνδρει· ὁ δὲ Καῖσαρ, ἵνα τὴν καταστροφήν πόλιν οἰκουμένην, ἡναγκάσθῃ οὐ μόνον νὰ μετακινήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμβρακίας καὶ Ἀνακτορίου, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῆς Καλυδῶνος νὰ μεταφέρῃ, καὶ τὴν Αἰτωλίαν νὰ ἐρημώσῃ (1).

Ἐνεκεν τῆς τοσαύτης ὀλιγανθρωπίας ἐννοεῖται εὐκόλως τίνι τρόπῳ τὰ στίφη τῶν βρβάρων ἠδύνατο νὰ διατρέξῃ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ οὐσιώδη ἀντίστασιν. Ἀφ' οὗ οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα ἐδῆσαν τὰς Ἀθήνας, μόνον δὲ οἱ ἀνδρεῖοι Δέξιππος καὶ Κλεόδημος ἀπεδίωξαν αὐτοὺς, μετὰ τὴν ἀκολούθως οἱ βάρβαροί εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐντεῦθεν θύοντες καὶ ἀφανίζοντες ἐβόρσαν εἰς τὴν Ἡπείρον, καὶ τὴν Νικόπολιν κατέστρεψαν ἡδυνήθη ἴσως, ἡ πόλις οὖν ν' ἀνακούφῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς διὰ τῆς γενομένης συνδρομῆς ὑπὸ Ἰουλιανοῦ

(1) Πολύβιος excerpta L. XXXV. C. XXXVII.

(2) Πλουτάρχ. περὶ ἐκλειοιστῶν χρηστηρίων.

(1) Δικαιαν. B. V. K. 23, καὶ VII 19, καὶ X 38.

νομοθέτην τούτων. Ἐπὶ τοῦ Πολυβίου ἡ γλῶσσαι ὑπέστη οὐ μικρὰν μεταβολήν· εἰς οὗτο δὲ πρὸ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν Ἑλλάδα, λέγει ὁ ἱστοριογράφος οὗτος, ἔγενεν ἡ πρώτη συνθήκη μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων· μετὰ δὲ διαδόσεως πεντήκοντα περίπου ἔτη τηλικύτη γέγονε διφορὰ τῆς διαλέκτου καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνεισφέροντας ἐν αὐτῇ ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν (1). ὁ δὲ Στράβων λέγει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁλλοι ἁλλως κατὰ πόλεις διελέγοντο, ἐδόκουν δὲ διαφέρειν ἅπαντες διὰ τὴν συμβῆσιν ἐπικράτειαν (2). Ὅθεν ἐξάγεται ὅτι ὁ τε Πολύβιος καὶ Στράβων δὲν ἔγραφον τὴν λαλουμένην γλῶσσαν· αὕτη δὲ ἐκράθη ἐκ τῶν διαφόρων διαλέκτων. Ἀλλὰ γνωστόν ἐστιν ὅτι εἰς τὴν κρᾶσιν ταύτην, ἐνεκεν τῆς ἐπιφανείας τῶν Μακεδόνων ἀπὸ Φιλίππου μέχρι Περσέως, συνεισέφερον οὐκ ὀλίγον καὶ τὸ Αἰολικὸν ἰδίωμα τῶν Μακεδόνων· διότι καὶ ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς Ἀττικῆς καλλιπίας καὶ Ἑλληνικῆς εὐγλωττίας εἰσεχώρησεν ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος. Ἀπεχωρίζεται καὶ ταῖς Ἀθήναις, λέγει ὁ Πολυδεύκης ἐν τῇ λέξει Μανύλλη, τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν Μακεδόνων. »

Ἐπὶ τῶν λαμπρῶν χρόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ Ἀθηναῖοι μὴ ἐπιμιγνύμενοι μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, παρέτρεψαν τὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ ἦθη εἰς τὸ μὴ ὁμογενές (3). Ὅθεν καὶ ἐκ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ Ὀριονεῖς καὶ Ἀπόδοτοι ἀναμφιλέκτως Ἕλληνες ὄντες, ἀγνωστὸτάτοι τὴν γλῶσσαν τοῖς Ἀθηναίοις ἦσαν (4). Ὡσαύτως εἰκόζομεν, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μετὰ πολλῆς δυσκολίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόουν τὴν γλῶσσαν τῶν Μακεδόνων (5). Ἐπὶ Φιλίππου δὲ τοῦ Δημητρίου ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ναυπάκτου, ἐνθα συνεδρίαζε τὸ Παναιτώλιον, οἱ Μακεδόνες ὁμολόγησαν τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων παρίσταντο (6). Δὲν ὑπάρχει δ' ἀμφιβολία ὅτι ἐνεκεν τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνικοὶ λαοὶ ἐπὶ μᾶλλον συνεκωνεύθησαν, αἱ διάφοροι διαλέκτοι σενεγράθησαν, καὶ ὁμοιόμορφος ἡ λαλουμένη γλῶσσα κατήντησε. Διὰ δὲ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Βυζαντίου, καθέδρας τῆς Αὐτοκρατορίας καταστάνας, ἡ γλῶσσα ἐπηρεάσθη ἐκ τῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, ἥς τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν γραμματικὴν σύνταξιν ἀγνοοῦμεν. Οὕτω, π. χ., ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Γαληνοῦ, δηλ. ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου πάντες οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν τὴν τὸν δημητρίον καρπὸν, τὸν ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων νῦν βρίσκον καλούμενον, καὶ μό-

νοι, λέγει ὁ Γαληνός, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Ὀρᾶκες καὶ Μακεδόνες βρίσκον ὀνόμαζον αὐτόν (1). Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μετετράπη εἰς τὴν λαλουμένην, ὡς πιθανώτατον φαίνεται, πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ στιχοποιῶν Πτολεμαίου, καὶ ἔως πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου καὶ τῶν Πρασίνων διάλογον τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους διασωθέντα, ἀναγνωρίζεται ἀριδῆλως ἡ καθ' ἡμᾶς λαλουμένη χυδαία γλῶσσα (2). Ὅθεν συνάγεται, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξέπεσεν εἰς τὴν λαλουμένην πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ ἐγκαταστάσεως τῶν Σλαβικῶν φύλων ἐν Ἑλλάδι. Κατέστη δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὁμοιόμορφος, ὥστε οἱ Ἕλληνες οἱ κάτοικοι τοῦ ἐν τῇ Ὀριονεῖ κατὰ τὴν Ἡπειρὸν χωρίου Δρυμάδες, αὖθις καὶ νῦν ἐρεῖδεται Ἑλλάδος ἀρχή, ἐννοοῦσι τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Σινώπης, Κερασσοῦντος καὶ Τραπεζοῦντος, τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ γραμματικὴν σύνταξιν ἔχουσιν, ἀν καὶ οὐδέποτε Σλάβοι εἰς τὰς χώρας αὐτῶν διέμειναν· ἡ δὲ σύμπτωσης αὕτη ἐκ θεμελίων ἀνατρέπει τὴν περὶ ἀποσλαβώσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἰδέαν τοῦ Ami-Boué.

Ἡναγκάσθημεν ἵνα ἀποκλίνωμεν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου, ἀναγκαίαν τὴν παρέκκασιν ταύτην νομίσαντες, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ τοὶ Σλαβικῶν ὄντων τῶν πλείστων ὀνομάτων τῶν χωρίων, ἡ ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν καθ' ἡμᾶς λαλουμένη γλῶσσα σύγκρασις ἐστὶν ἐπίσης τῶν ἀρχαίων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων· δύο δὲ ἢ τρεῖς Σλαβικοὶ λέξεις μόναι ἐν αὐτῇ διατηρούμεναι, μαρτυροῦσιν ὅτι οὐδεμία ἀνάμιξις τῶν ἑτερογενῶν φύλων συνέβη· ἐννοοῦσι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες τὴν ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν λαλουμένην γλῶσσαν, ὡς κατὰ δὲ τὸν γένεσιν ἐκ τῶν τοῦ Βηλλαρά ποιημάτων, ἅτινα πάντες εἰ καθ' ἡμᾶς Ἕλληνες ἐννοοῦσιν, ἀν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ λαοῦ ἐγράφησαν. Ἀπαντῶνται δὲ καὶ ἰδιωτισμοὶ ἐν αὐτῇ καὶ λέξεις ἰδία, τὴν ἀρχαίαν μάλιστα καταγωγὴν τοῦ ἐνοικοῦντος φύλου ἐπιμαρτυροῦσαι. Οὕτω, π. χ., ἐν Ἰωνανίνοις καὶ ἐν τοῖς Μολοσσῶσι χωρίοις μᾶστακα καλοῦμεν τὴν ὑπὸ πάντων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἀκριδὰ καλούμενην· ἀλλὰ καὶ πρὸ δύο περίπου χιλιῶν ἐτῶν περὶ τὴν χώραν ταύτην οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ ἔντομον τοῦτον· διότι ἡ Κλείταρχος φησὶν, ὅτι κατὰ Ἀμβρακίως μᾶσταξ καλεῖται ἡ ἀκρίς » (3).

Οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ Μολοσσοὶ πέλιον καὶ πελάγον ἐκάλουν τὸν γέροντα (4). Ἐμείνει δὲ ἡ Πελαγονικὴ αὕτη λέξις ἐν χρήσει εἰς τὴν σύνθετον λέξιν γερὸπ.λακος, ἐσχατόγηρον σημαίνουσαν, κα-

(1) Γαληνὸς περὶ τροφῶν δυνάμεων τομ. VI σελ. 514 ἐκδ. Kuhn.

(2) Θεοφάνους σελ. 156 ἐκδ. Παρισίων.

(3) Ἰδε τὰ σχόλια εἰς τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου τῆς ἐκδόσεως Villoison IX, V. 324.

(4) Στράβ. fragmenta palatina Vaticana, tom. I, σελ. 274 Edit. Firmin Didot.

(1) Πολυβ. Β. III Κ. 22.

(2) Στράβ. Β. VIII C. Α'.

(3) Στράβων. αὐτόθι.

(4) Θουκυδ. Β. III, C. 94.

(5) Τὴν Μακεδονικὴν λέξιν ἄβαλλον, ῥόδον σημαίνουσαν, δὲν ἐννοοῦν πιθανῶς οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐννοοῦν βεβαίως τὴν λέξιν βαλακρός, ἢ ἐστὶ φαλακρός, καὶ οὕτω καθέξως.

(6) Tit. Livii L. XXXIX. C. 29.

ὥς ἔμεινε καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ, ἐν ἣ οὐκ ὀλίγα· περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἡπειρωτῶν, εἰς τρόπον ὅςτε ἡ ἄγνοια τῆς παρ' αὐτῶν λαλουμένης γλώσσης, ἀπέτανε τῆς παρατηρήσεως ταύτης καὶ τῶν λοιπῶν διδομένων, ἐστὶ λόγος ἀσήμαντος καὶ ἀνίσχυρος νὰ γεννήσῃ ἀμφιβολίαν τινα περὶ τούτου. Κατὰ τὰ μεθόρια ὁμοῦς τῆς χώρας ταύτης περὶ τὴν Ἀτιντανίαν, ἐνθα νῦν οἱ Ἀλπίδες οἰκοῦσι, φύλον Ἀλβανικόν, καὶ τὴν Παραυίαν, δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι καὶ τὸ πάλαι ὑπῆρχεν Ἰλλυρικόν τι φύλον. Ἐν τῇ συνόδῳ τῇ περὶ εἰρήνης γενομένη ἐν Φοινίκῃ, μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἡπειροῦ Φιλίππου καὶ Ἀερόπου, ὑπῆρχε καὶ τις Ἀάρδας καλούμενος (1). τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ὁμοιάζει καθ' ὅλον κληρίαν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰλλυριοῦ Ἀέρδα τοῦ ὑπὸ Θουκυδίδου μνημονευμένου. Ἀλλ' ἐν περὶ τὰ ἀκρὰ τῆς Ἡπειροῦ κατόικον ἔως καὶ τινες Ἰλλυριοί, οἱ κάτοικοι κυρίως τῆς χώρας ἦσαν Ἕλληνες. Ἕλληνας ὀνομάζει ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας τοὺς Θεσπρωτοὺς (2). Ὡσαύτως πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ Δωδωναῖοι ἐδέχθησαν, λέγει, τὰ ἐκ τῶν ὑπερβορείων φερόμενα ἱερά (3). Ὁ Πολύβιος οὐδαμῶς τοὺς Ἡπειρώτας ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀποχωρίζει (4)· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τὴν Ἡπειρὸν ἐστὶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους θεωρεῖ, σαφῶς ἀποφαινόμενος, ὅτι « ἡ Ἑλλάς ἡ ἀρχαία ἐστὶν ἡ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῶν· ὅκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα, καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ νῦν δὲ Ἕλληνες (5). »

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, σχετικῶς πρὸς τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὑπῆρχε πλείστη σχέσις καὶ συνάφεια μεταξὺ Ἡπειρωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Ἡρόδοτου συνάγεται. Ὁ τύραννος τῶν Σικυωνίων Κλεισθένης προσεκάλεσε τοὺς ἀρίστους τῶν Ἑλλήνων εἰς διαγωνισμόν· ὁ δὲ ἀριστεύσας ἐμελλε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀγαπίπην. Μεταξὺ δὲ τῶν συνδραμόντων εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀρίστων Ἑλλήνων ὑπῆρχε, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ὁ Μολοσσὸς Ἀλκων (6). Ὡσαύτως οἱ Μολοσσοὶ συμμετέσχον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλείσαν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἰωνίαν (7)· ἀλλ' ἀκολουθῶς οἱ πρὸς τὸ Αἰγῆον κατοικοῦντες Ἕλληνες, προσελάζοντες τῇ θαλάσῃ καὶ ὄντες εἰς ἀέναντον σχεσιν μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ἐστίας τοῦ τότε πολιτισμοῦ, προήχθησαν ἐγκλίρως εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἀναγκαίως μεταβολὰς τινὰς ὑπέστησαν. Οἱ δὲ Ἡπειρωταί, οἱ οὐκ ἴσασιν θάλασσαν

ἀνέρες, οὐδὲ θ' ἄλυσιν μεμιγμένον εἶδος ἔδουσι, ὡς ὁ Ὀμηρὸς λέγει, ἔμειναν ἀπολίτευτοι καὶ ὡς

(1) Ἀθην. Β. XI. 500.

(2) Πλούταρχ. βίος Πύρρου.

(3) Πλούτ. Λακωνικὰ Κ. ΚΖ.

(1) Tit. Livii L. XXIV, C. XII.

(2) Ἡρόδοτ. Β. II Κ. 56.

(3) Ἡρόδοτ. Β. IV Κ. 33.

(4) Πολυβ. Β. II Κ. 8.

(5) Ἀριστοτέλ. Μετεωρ. Β. I. 14.

(6) Ἡρόδοτ. Β. VI Κ. 27.

(7) Ὁ αὐτ. Β. I. C. 116.

εἰπεῖν Πελασγότεροι. Ὅτι δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπειροῦ Πελασγοὶ ἦσαν, τοῦτο ἀναμφισβήτητόν ἐστιν· ἀλλὰ καὶ οἱ Δρυῖδες, καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες αὐτοὶ ἐν Πελασγῶν εἰκονοῦν τὸ γένος (1), καὶ ἡ Ἑλλάς ἅπασα Πελασγία ἐκκαλεῖτο, λέγει δὲ Ἡρόδοτος (2). Ὅθεν τὰ περὶ τῆς ἀγνοίας τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων τῶν Πελασγικῶν πόλεων Σκυλακίας καὶ Πλακίας ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἱστοριογράφου εἰρημένως εὐκόλως ἐρμηνεύονται. Ὅταν δὲ τις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινήσῃ, ὅτι ὁ Στράβων καὶ ἰδίως Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς (3) περὶ Πελασγῶν ἀναφέρουσι, θέλει ἀνευδοκίμως παραδεχθῆναι ὅτι οἱ μὲν Πελασγοὶ ἦσαν Ἕλληνες βάρβαροι, οἱ δὲ Ἕλληνες Πελασγοὶ ἐξευγενισθέντες. Διὰ δὲ τῶν εἰρημένων δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν, τίνι τρόπῳ ὁ τε Ἐφορος, ὁ Στράβων καὶ Διονύσιος, ὁ Καλλιφώντος τὴν Ἡπειρον ἐκτὸς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν κατέλιπον.

Ἦρχισαν δὲ οἱ Ἡπειρώται νὰ προάγωνται εἰς τὸν πολιτισμὸν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, χάρις εἰς τὴν δι' αὐτοῦ προκύψαν συνάφειαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Ἰστοροῦσι τὸν Θάρυπον τὸν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπὸ τοῦ Σαβυλίου ἐπιτροπευόμενον, πρῶτον Ἑλληνικῆς γράμματος, ἤθεσι καὶ νόμοις φιλανθρώποις διακοσμήσαι τὰς πόλεις (4). Ἐνεκεν δὲ τῆς ἀνανεώσεως σχέσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν ἑκτοτε μᾶλλον νὰ ἐργάζωνται αἱ Δωδωνίδες ἱερεῖαι· οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα διαφερόντως ἐσέβοντο τὸ Δωδωναῖον μαντεῖον, καὶ συνεχῶς θεοπρόπους εἰς αὐτὸ ἀπέστελλον· ὁ δὲ Πανσανίας μνησθὲν ποιεῖται διαφορῶν περιστάσεων, καθ' ἃς οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ Δωδωναίου Διὸς τοὺς χρησμούς ἐζήτησαν, καὶ ἰδίως ὅτε τὸν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πόλεμον ἐπεχείρησαν, καὶ τὴν εἰς Σικελίαν ἀποικίαν ν' ἀποστείλωσι διενόηθησαν (5). Καὶ ὁ Δημοσθένης ὡσαύτως ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ μνημονεύει διαφορῶν ἐν Δωδωνῇ μαντευσμάτων· ὁ Ζεὺς διέταττε νὰ ἀποστέλλωσιν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι διάφορα δῶρα, βουὲς δηλαδὴ καὶ ἄλλα ἱερεῖα, ἰδίως δὲ ἐφρόντιζε περὶ τῆς Διῶνης τῆς Πελασγικῆς τοῦ συμβῆαι, πρὸς ἣν ἐπεμψαν καὶ τράπεζαν χαλκῆν· οἱ Ἀθηναῖοι δὲ κυρίως ἐπειρώοντο διὰ τῶν δῶρων τούτων νὰ ἐξασκῶσιν ἐπιβρόχην εἰς τὴν Ἡπειρον, ὡς ἑκτινος χωρίου Ὑπερίδου τοῦ ῥήτορος διαφαίνεται. Διηγείται δὲ ὁ ῥήτωρ Ὑπερίδης ἐν τῇ ὑπὲρ Βύζενίππου εἰσαγγελίας ἀπολογίᾳ, ὅτι ὁ Δωδωναῖος Ζεὺς προσέταξε τοῖς Ἀθηναίοις ἐν τῇ μαντείᾳ τὸ ἀγαλμα τῆς Δωδωνῆς ἐπικοσμήσαι· διὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν πολὺν καὶ πολυτελεῖ κόσμον καὶ ἄλλην θεωρίαν· ἡ δὲ Ὀλυμπία ἡ ἀδελφὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μολοσσῶν Βασιλέως καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάρου Ἀλεξάνδρου ἐγκλήματα τοῖς Ἀθη-

ναίοις ἐποιεῖτο, ὡς ἡ χώρα εἴη αὐτῆς ἡ Μολοσσία, ἐν ἣ τὸ ἱερόν ἦν. Τὸ Δωδωναῖον τοῦτο μαντεῖον ὡς τὸ ἀρχαιοτάτον τῶν ἐν Ἑλλάδι χρηστηρίων, καθ' ὃ ὁ Ἡρόδοτος λέγει (1), ἔχειρε μεγίστην ὑπόληψιν· διὸ καὶ ὁ Λύσανδρος ἐπειράθη νὰ τὸ διαφθείρῃ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του (2)· οὐχ ἤττον ὅμως τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε τὰ πρωταῖα, οὐχὶ διότι ἦν ἀψευδέστερον τοῦ Δωδωναίου, ἀλλὰ διότι ἦν κεντρικώτερον καὶ ἐν τῷ ὁμαλῷ τῆς γῆς κείμενον, ὡς ὁ Στράβων λέγει (3)· ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἴωνων εἰς τὸν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων· διότι ὁ Ἀπόλλων θεοτῆς μᾶλλον Ἰωνικῇ ὑπεῖρξεν.

Δ.

Γράφων τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐν παρέργῳ καὶ διὰ βραχείων, ἐξηρχόμην μὲν ὅπως τῆς σφαίρας τῶν συνήθων ἐργασιῶν μου, εὕρισκον ὅμως παραμυθίαν εἰς τὰ πολλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς μου. Ἐκρινε δὲ εὐλογον εἶνα δημοσιεύσω ταῦτα, οὐχὶ διότι ἀποδίδω ἀξίαν τινα, ἀλλ' εἶνα κεντήσω τὸν ζῆλον τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων συμπατριωτῶν μου, οἳ οὐκ ὁ κύριος Σεμιτέλος ὁ τὰ Ἡπειρωτικὰ ἀξιολόγως συγγράψας, καὶ ὁ Κυρ. Ἀραβαντινὸς ὁ τὴν χρονογραφίαν τῆς Ἡπειροῦ περὶ δημοσιεύσας. Ὁ συγγράφεὺς μάλιστα τοῦ πονήματος τούτου, ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων, δύναται, ἐπιχειρῶν ἐνίοτε ἐκδρομὰς ἀνὰ τὴν χώραν, νὰ ἀνακλύψῃ ὀνόματα ἀρχαίων πόλεων ἢ χωρίων εἴτε ἐξ ἐπιγραφῆς τινος, εἴτε ἐξ ὀνομασίας εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κατοίκων διατηρουμένης. Καὶ τὰ πρὸ αἰώνων ἄλλα ἐρείπια δύναται ἐνίοτε νὰ ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ μαραινόμενου εἰς τὴν θέαν αὐτῶν φιλοπάτριδος.

Ἀλλ' ἐν ὁ Κύριος Ἀραβαντινὸς δὲν ἐνέκυψεν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας τῆς Ἡπειροῦ, οὐχ ἤττον ὅμως κατέστη πολλῶν ἐπαίμων ἄξιος ὡς καταβαλὼν πολλὰς προσπάθειας πρὸς συλλογὴν διαφορῶν ἱστορικῶν γεγονότων νεωτέρας μὲν ἐποχῆς, ἀνεκδότων ὅμως καὶ ὅπως ἀγνώστων. Ἀν δὲ καὶ αἱ διάφοροι πολεμικαὶ πράξεις αἱ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν λαβοῦσαι χώραν ἐν Ἡπειρῷ δὲν ἀπαρτίζουσι μέρος τῆς ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης, εἰ μὴ μόνον καθ' ὅσον ἡ νέα Ἡπειρος ἐχρησίμευσεν ὡς στάδιον τῶν πράξεων τούτων, οὐχ ἤττον ὁ τῆς Χρονογραφίας συγγραφεὺς, ἀφαιρούμενος ἐν τάξει καὶ ἀκολουθίᾳ τὰ ἄθλα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατέστησεν ἐρικτὸν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας τοῖς πλείστοις τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ· ἀνέδειξε δὲ ἅμα τὴν στρατηγικὴν εὐφυίαν καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν τῶν στρατηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας κατ' οὐδὲν κατωτέρων τῶν ἀρχαίων στρατηγῶν τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἐθριάμβευε βεβαίως ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τῶν ἐκ τῆς Δύσεως, τῆς

Ἀρκτου καὶ τῆς Ἀνατολῆς εἰσβαλόντων πολεμίων, ἐν ἣ φιλοπρωτίᾳ καὶ φιλαρχίᾳ, τὰ μέγιστα ταῦτα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐλαττώματα, δὲν διήγειρον ἐμφυλίου πολέμους καὶ ἐσωτερικοὺς σπαραγμούς· ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γιββῶνα νὰ ἐκφέρῃ τὴν πικροτάτην καὶ σκληροτάτην δι' ἡμᾶς ἀπόφασιν, ὅτι δηλαδὴ, κηδαιμόνησαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν βάρβαρον καὶ τυραννικὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καταστρέφόμενοι πρότερον ὑπὸ τῆς ἀναρχίας.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς Χρονογραφίας ὁ συγγραφεὺς κατεχώρισε καὶ στατιστικοὺς πίνακας τῆς Ἡπειροῦ, ὧν τὴν ἀκριβείαν, φαίνεται, δὲν ἔκρινεν ἀναγκαίαν. Προσέθηκε δὲ καὶ δύο Μονογραφίας· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περὶ τῆς Ἑλληνικωτάτης καὶ κατὰ τοὺς φυσικοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνοικούντων (1) Πάργας, τῆς ἀπανθρώπως πωληθείσης εἰς τὸν τύραννον διὰ τὸν φόβον μὴ γίνῃ ἀρχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἀνεξαρτησίας, πρὸς κατεύθυνται· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περὶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πόλις αὕτη, λέγει, ὑποστηρίζον ἦν ἐξέφραστα γνῶμην πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συνεδρίῳ, δὲν ἔσχε τὸ ὄνομα τοῦτο (Ἰωάννινα) ἐξ αὐτοκράτορος τινος ἢ ἀνακτος Ἰωάννου, μὴ ὑπάρξαντος τοιοῦτου πρὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς. Μὲ φαίνεται δὲ ὅτι Γιάννινα, ὡς χυδαίως λέγεται, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ Ἰωάννιν, ἀπαρᾶλ-λάκτως ὡς ὁ Ἰωάννης Γιάννης καὶ τὸ ἰῶτα Γιῶτα προσέρεται. Ἀλλὰ πότε ἐκτίσθη ἡ πόλις αὕτη; ἰδοὺ τὸ ζήτημα, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἄλυτον. Ἡ πόλις αὕτη ἀναφέρεται οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐννῶ-την ἑκατονταετηρίδα, ὡς εὐλόγως λέγει ὁ Κ. Ἀραβαντινός, δηλαδὴ ἐπὶ Φωτίου τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐβδόμην. Ὁ Bandari, πρὸς δὲν παραπέμπει ὁ Πουκεβίλλης, μνησθὲν ποιεῖται ἐκθέσεως Ἀνδρονίκου τοῦ Αὐτοκράτορος περὶ ἐπισκόπων, ἐν ἣ ἀναφέρονται ἐπίσκοποι Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ ἔτους 673. Ὅθεν δέον εἶνα υποθέσωμεν, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑκατοντα-ετηρίδος ταύτης ἢ καὶ πρότερον. Γιγνώσκωμεν ἐν τούτοις, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Τωτίλα (κατὰ τὸ 552 ἔτος συμβῆσαν) ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς συνέλαβε τὴν ιδεάν, ἵνα κτίσῃ διάφορα φρούρια, ὅπως καταφεύγωσιν ἐν αὐτοῖς οἱ ὑπῆκοι τῆς αὐτοκρατορίας ἐν περιπτώσει ἐπιδρομῆς. Ὁ Προκόπιος, ἐν τῷ περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ συγγράμματι, πραγματευόμενος περὶ τῶν φρουρίων τούτων ἀναφέρει κατ' ὄνομα καὶ τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ Ἡπειρῷ, τὰ μὲν ἀνανεωθέντα, τὰ δὲ τότε ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος κτισθέντα (2). Πρὸς τούτοις ἀναφέρει, ὅτι ἦν καὶ τις πόλις ἀρχαία ὕδασι ἐπιεικῶς μετακωρηθεῖσα, ὀνόματός τε τῆς τοῦ χωρίου φωνῆς Εὐροία ἀνέκαθεν ὀνομάζετο· ταύτης δὲ τῆς αὐτοῦ οὐ πολὺ ἀποθεν λίμνη κέχυται, καὶ ἴσως κατὰ μέσον α-

νέχει καὶ λόφος αὐτῇ ἐπανέστηκε· διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον, ὅσον τινα ἐν τῇ εἰσόδῳ μοῖραν τῇ νήσῳ λελεῖφθαι· ἐνθα δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς τῆς Εὐροίας μεταβιβάσας οἰκήτορας πόλιν ὀχυρωτάτην οἰκοδομήσας· ἐτερίχισατο. Ἡ Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Προκοπίου συνάγεται, ὅτι ὁ Χερρόνησος, ὡς ἡ νέα πόλις τῶν Εὐροίων ἐκτίσθη, τὸ τῶν Ἰωαννίνων φρούριον ἐστίν. Οὐδὲ δύναται τις νὰ φαντασθῇ, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς μικρᾶς λίμνης τῆς Ζαχαρίνης καλουμένης, ἐνθα οὐτε Χερρόνησος οὐτε ἔχνη φρουρίου σώζονται. Ὁ Προκόπιος, ἐν ᾧ κατ' ὄνομα ἀναφέρει τὰ λοιπὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτίσματα, ὡς εἴρηται, δὲν λέγει πῶς ὀνομάσθη ἡ νέα πόλις τῶν Εὐροίων, οὐτε πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ τὰς ὀνομασίας τῶν λοιπῶν κτισμάτων γινώσκων ἠγνοεῖ τὴν τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ δὲ σιωπὴ αὕτη τοῦ ἱστοριογράφου, καὶ περὶ δυσεξήγητος οὖσα, ἐτι μᾶλλον τὴν περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως εἰκοτολογίαν ὑποστηρίζει. Εἰκότως μὲν δὲ οἱ Εὐροεῖς ἔκτισαν ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τοῦ ναοῦ τοῦ Δωδωναίου Διὸς, ὡς συνήθως συνέβαινε, χριστιανικὸν ναὸν, ἀφιερῶσαντες αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. Καὶ ἄλλα κτίσματα ἐκ τῶν ἀνανεωθέντων ἐν Ἡπειρῷ ἀφιερῶμένα ἦσαν εἰς ἁγίους, τὸ μὲν εἰς τὸν ἅγιον Δανάτον, τὸ δὲ εἰς τὸν ἅγιον Σαβῖνον (1). Ἐκ τῆς ὀνομασίας ὁ ἅγιος Ἰωάννης μετεσχημάτισαν ἐπὶ τὸ εὐφρονότερον καὶ ἑλληνικώτερον οἱ Ἕλληνες Εὐροεῖς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως αὐτῶν, καλέσαντες αὐτὴν Ἰωάννινα. Ἦχει δὲ εὐφρονώτερον τὸ ὄνομα τοῦτο, ἢ ἂν ἔλεγον Ἰαννούπολις· καθὼς ἤθελεν εἶσθαι ἑλληνικώτερον ἂν τὰ ἐν τῷ Πόντῳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας Εὐχάϊτα, τὰ εἰς τὸν ἅγιον Θεόδωρον ἀφιερῶθέντα, μετωνομάζοντο Θεοδώρια ἀντὶ τοῦ Θεοδωροῦ πολίτη, ὡς μετωνομάσθησαν. Νομίζω δὲ, ὅτι δὲν θέλει φανῇ παράδοξος ἢ εἰκασιὰ αὕτη περὶ τῆς ἀφιερώσεως τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου τούτου δημιουργηθείσης ὀνομασίας, τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἑκτὴν ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν νομίζομεν ὅτι ἐκτίσθη ἡ πόλις, ἐνισχύθῃ τὰ μέγιστα ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, καὶ κατεδιώχθῃ ἡ καλουμένη εἰδωλολατρεία. Ἐστέρωθῃ μὲν ὁ χριστιανισμὸς ἀπὸ τῆς τετάρτης ἡδὲ καὶ πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἣν συστή-ματὰ ἀγάμων ἱερέων ἐπλήρουν πόλεις καὶ κόμης, ὡς λέγει ὁ Ζώσιμος (Ἰστ. V. 23), οὐχ ἤττον ὅμως ὑπῆρχον εἰσὶ καὶ τινες τῶν ἀρχαίων θρησκείαν προσβεβόντες, καὶ ἐθιμὰ τινα τῆς ἀρχαίας θρησκείας τὸν χριστιανισμὸν μαινόντες· ὅθεν ὁ Ἰουστινιανὸς εὐσεβεστέρους τοὺς χριστιανούς κατέστησε, τὴν ἀρχαίαν πίστιν παντὶ σθένει καταδιώξας. Ἐν εἰς 553 συνεκροτήθη Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις καὶ τὰς ἀθώας ἐορτὰς τοῦ πρῶτου καὶ τὰ προσωπεῖα κατὰ τὴν ἀποκρῶσιν ἐξηγόρευσε. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα διὰ αὐτοκρα-

(1) Ὁ αὐτ. Β. I, C. 56. καὶ VII 35. καὶ VIII 44.

(2) Ὁ αὐτ. Β. II, C. 56.

(3) Ὁρ. Διον. Αλ. Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Β. I K. 17.

(4) Πλουτ. Πύρρος.

(5) Πανσαν. Β. VIII. K. II.

(1) Ἡρόδ. Β. II. κεφ. 52.

(2) Πλουτ. Βίος Λυσάνδρου.

(3) Στράβ. Β. IX τομ. 2. σελ. 273 ἐκδ. στερεότυπος.

(1) Παράδοξος ὁ ἐπισκοπος τὴν Πάργαν Πουκεβίλλης πρὸ τῆς πωληθείσης αὐτῆς ὀνομαζομένης Παργίους Peuple albanaise (Voyage, chap. XXXII).

(2) Προκοπίου περὶ κτισμάτων Β. IV, K. IV.

(1) Προκοπ. Β. IV K. IV.

τορικοῦ διατάγματος ἐξωρίσθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν οἱ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν ὑποστηρίζοντες φιλόσοφοι Εὐλάλιος, Δαμάσκιος καὶ λοιποὶ ἑπτὰ τῶν ἀριθμῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ τὸ ἐγγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου σχολιάσας Σιμπλίκιος. Πᾶσαι τοίνυν αἱ παρατηρήσεις καὶ σκέψεις αὐταὶ ἐνισχύουσι τὴν δόξαν ἡμῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεστάτοι Εὐροεῖς Ἰωάννινά ἐκάλεσαν τὴν νεώδη πόλιν διὰ τῆς εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην ἀφιερώσεως αὐτῆς, εἴτε οὐκοθέν, εἴτε τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῖς ἐπινεύσαντος. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Εὐροία; Δὲν ἔνα ἀναζητήσωμεν τὰ ἐρείπια ταύτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἰωαννίνων, διότι αὕτη οὐκ ἔσθ' ἐκεῖτο. Παρὰ τοῖς Ἰωαννίταις σώζεται δόξα ἐκ παραδόσεως, ὅτι οἰκήτορες τῆς Βαλλῆς εἰς Ἰωάννινά μετέβησαν· οὐδεμία ἄλλη χώρα ὕδασι ἐπιεικῶς κατακορῆς ὑπάρχει, ὡς ἡ χώρα, ἐν ᾗ κεῖται ἡ Βελλὰ. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς κἀναντες μέρος ἀπὸ τῶν ἐρείπων αὐτῆς πηγάζει ἀρθονώτατον ὕδωρ, ὅπερ μετὰ τῶν λοιπῶν βρύκων τῆς καταρρύτου κοιλάδος ἀποτελεῖ τὸν ποταμὸν Οὐάμιν. Ἀλλ' ὁ Πουκεβίλλης καὶ οἱ λοιποὶ περιηγηταὶ ἀναφέρουσι τὰ ἐρείπια ταῦτα ὡς εἰς τὴν Φωτικὴν ἀνήκοντα καὶ ἐν τῇ χάρτῃ ὡσαύτως τοῦ Κεϊπέρτου Φωτικῇ σημειοῦται, ἔνθα τὰ ἐρείπια ταῦτα. Ὁ δὲ Προκόπιος λέγει ὅτι ἡ Φωτικὴ ἐν τῇ χθελματῇ τῆς γῆς ἔκειτο, ὕδασι περιβρεμένη τῇδε λιμνάζουσιν· ἐγγυτάτῃ δὲ αὐτῆς εἰς ἀναντες χωρίον καὶ ἰσχυρῶς ὄρειον ὁ Ἰουστινιανὸς φρούριον ἐδείκνυτο. Τὰ δὲ τῆς Βελλῆς ἐρείπια κεῖνται εἰς τὰς ὑπωρεῖας βουνοῦ εἰς ὑψηλὴν ὁπωσοῦν θέσιν, καὶ οὐχὶ εἰς χωρίον χθελμαλὸν καὶ ἐλῶδες. Αἱ σκέψεις αὐταὶ γεννῶσι πολλὰν ἀμφιβολίαν περὶ τῶν ἐρείπων τούτων ὡς εἰς τὴν Φωτικὴν ἀνήκοντων, καὶ μᾶλλον πιθανολογοῦσι τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Εὐροία ἐνταῦθα ἔκειτο. Δὲν ἡδὺν ἠνθὴν νὰ ἀνεύρω τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος Βελλῆ· περιεργὸν δὲ ἐστὶν ὅτι καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ ὑπάρχει χωρίον Βελλῆ καλούμενον· ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρυτῶν πρὸς τὴν Αἰγυλίαν· ἐπίσης καὶ χωρίον Σουδεῖν (1) καλούμενον ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ τῆς Πελοποννήσου κεῖται, καὶ ὡς καὶ ἐν Ἰπείρῃ οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐρείπων τῆς Βελλῆς ὑπάρχει χωρίον τοῦ Ζαγορίου γνωστὸν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ κοιλάς, παρ' ἣ καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Βελλῆς, ἔνεκεν τῆς ἀρθονίας τῶν

(1) Σουδεῖν μεταβολὴ ἐστὶ τῆς Σλαβικῆς λέξεως Σουδεῖν, ψυχοῦς σημαίνουσα· πιθανὸν δὲ ὅτι καὶ μία ἐκ τῶν ἀρθονιῶν τοῦ Τομάρου διὰ τὸν λόγον τούτου Σουδεῖν καλεῖται. Ἰσως δὲ ἐκ τῆς λέξεως σουδεῖν, αἰτιατὴ ἡ διώρυγα σημαίνουσα, αἱ ὀνομασίαι αὗται παρήχθησαν. Σημειώσθαι ἐν τούτοις, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐκλήθη Ζαγορίον, τούτῳ ἐν Ἰπείρῃ, καὶ Ζαγορία, ἐκ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διότι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός, κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν γῆν, λέγει ὁ Κεδρηνὸς (τόμ. Ι σελ. 788) ἐδωρήσατο εἰς τὸν ἀνακτα τῶν Βουλγάρων Τέρβελιν τὰ νῦν καλούμενα Ζαγορία. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κατανέμει Ζαγορίαν οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν νῦν οὕτω καλούμενην. (Κεδρηνὸς τόμ. 2. σελ. 153.)

ὕδατων τὸ πάλαι πολυανθρωποτάτῃ ὑπῆρξεν· διότι καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλάδος λείψανα ἀρχαίου τείχους φαίνονται, καὶ ὑπεράνω τῶν χωρίων Ζαγορίαν καὶ Γρίβιανη κυκλώπεια τείχη σώζονται.

Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν Ἰωαννίνων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Κ. Ἀραβαντινὸς πραγματεύεται περὶ τοῦ ἀπαρδειγματίστου πατριωτισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, δι' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν καὶ τοὶ βυρβάρως ὑπὸ τῶν βυρβάρων τυραννουμένη, ὑπερῆχε πασῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, κεκοσμημένη οὕσα ὑπὸ γυμνασίων, νοσοκομείων, βιβλιοθηκῶν καὶ νηφῶν, ὧν ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος καὶ ἡ λαμπρότης ὑπερέβαινε ἐνίοτε τὸ φαίνοτα ἐντεταμένον ἔχθος τῆς βυρβάρου κατακτητικῆς φυλῆς. Ταῦτα πάντα ἐγένοντο διὰ τῶν χρημάτων τῶν ὑπὸ τῶν εὐκαταστάτων πολιτῶν κληροδοτούμενων, τὰ δὲ κληροδοτήματα ταῦτα παρακατετίθεντο εἰς τὰς τραπέζας τῶν χριστιανικῶν κυδερνήσεων, ὅπως κεῖνται μακρὰν τῆς ἀπληστίας τῶν τυράννων· ἀλλ' ἀτυχῶς μέγα μέρος αὐτῶν ἠρπείσθη (1). Ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν Γυμνασίων διατηροῦντο χειρόγραφα τινὰ οὐχὶ ἀνάξια τῆς προσοχῆς τῶν περὶ τὴν θεολογίαν καὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένων. Ἐν δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μητροπόλεως ἐφυλάττοντο καὶ τινὰ ἀνωνύμων συγγραμμάτων, ἅτινα ἤθελον συντελέσει εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἰπείρου· ἀλλὰ πάντα ταῦτα, δυνάμενα πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ μαρτυρήσωσιν ὅτι ἐμαράνθη μὲν, οὐδέποτε ὅμως ἐσβέσθη ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὅτε ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς τὴν πόλιν ἐνέπρησεν. Ἐκ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ χειρογράφων οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας, τούτεστιν οἱ πρόκριτοι τῆς κοινότητος, ἔκρινον εὐλογον νὰ δημοσιεύσωσι διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐν Περσίᾳ περιήγησιν, ἥτοι τὰ Περσικὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν γεγραμμένα τοῦ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου οἴκου Ἀναστασίου Σουγδουρῆ, ἀλλὰ γνωρίζοντες τὸ φιλύποπτον τοῦ τυράννου, καὶ ἐννοοῦντες ἅμα ὅτι ἄλλοι, εὐρίσκοντες τὸ συμφέρον αὐτῶν εἰς τὴν δουλείαν τοῦ ἀτυχοῦς τὸν συμφύρον αὐτῶν ἐπὶ τὴν δουλείαν τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν, ἠγωνίζοντο παντὶ σθένει νὰ ἐλαττώσωσιν τὴν ἡλιθιότητα τῶν τυράννων ἡμῶν, καὶ ἐπειρῶντο διὰ παντοίων μέσων νὰ καταστήσωσι προσηκόντῃ τὸν φάλαριν τῆς Ἰπείρου εἰς πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας εἰς τοὺς δούλους Ἑλλήνας, ἀνέβηλον τὴν δημοσίευσιν εἰς αἰσιωτέραν ἐποχὴν. Ἐδικιοῦτο ὁ φόβος τῶν προϋχόντων τῆς πόλεως, διότι κατ' ἐκείνην

(1) Δικαιοῖται καὶ ἐπέκεινα χιλιάδες Ἑνετικῶν χρυσῶν, κληροδοτηθέντων κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ οἴκου τῶν Μαρουτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπὶ τῆς Ἰπείρου ἐξουσίας ἀποστέλλουσαν, ὅτε οἱ Γάλλοι κατέλυσαν τὴν τῆς Ἑνετίας ἐξουσίαν ἀποστέλλουσαν. Σημειώσθαι ἐν τούτοις, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐκλήθη Ζαγορίον, τούτῳ ἐν Ἰπείρῃ, καὶ Ζαγορία, ἐκ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διότι ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός, κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν γῆν, λέγει ὁ Κεδρηνὸς (τόμ. Ι σελ. 788) ἐδωρήσατο εἰς τὸν ἀνακτα τῶν Βουλγάρων Τέρβελιν τὰ νῦν καλούμενα Ζαγορία. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κατανέμει Ζαγορίαν οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν νῦν οὕτω καλούμενην. (Κεδρηνὸς τόμ. 2. σελ. 153.)

τὴν ἐποχὴν φρικώδεις τυραννικαὶ πράξεις ἐν βραχεὶ χρόνῳ συνέβησαν· ὁ παρὰ κλήσιν ἡ εὐχὴν τινὰ γράψας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους ἡγούμενος ἐκ τῆς μονῆς τῆς Ἀρτίστας διὰ τρομερῶν βασάνων ἀνῆρθε· τοῦτ' αὐτὸ ἔπαθε καὶ διδάσκαλός τις τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης. Ὁ δὲ Γυμνασιάρχης Ἀθανάσιος Ψαλίδας διέτρεξε κίνδυνον μέγαν (1). Ἡδυνάμην νὰ προσθέσω ἐνταῦθα διάφορα γεγονότα χρήσιμα κυρίως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως λαβόντα χώραν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, ἣν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι μέρος τῆς παρούσης μελέτης, ἀντὶ δὲ παραμυθίας ἀγανάκτησιν καὶ φρίκην μοι διεγείρουσι, καταπαύω τὴν συγγραφὴν.

ΑΛΕΞΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ.

ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

—ooo—

Ἀξιότιμε κύριε!

Γλωσσογραφικὰς τινὰς προσθήκας καὶ παρρητικὰς ἐπὶ τοῦ ἀξιολόγου Γλωσσικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς, τοῦ δημοσιευθέντος ὑφ' ἡμῶν ἐν τοῖς 185-191 φυλλαδίοις τῆς Παρδώρας, καθ' ὅσον μάλιστα ἀφορᾷ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει χρήσιν, ἔχων ἐκ τοῦ προχέριου συνειλεγμέναις ἐπὶ τοῦ παρόντος, διευθύνω ταύτας πρὸς ὑμᾶς. Ἄν δὲ θεωρηθῶσιν ἄξιαι τῶν στήλων τῆς Παρδώρας, ἡ μὴ, τοῦτο παρ' ὑμῶν κεῖται· ἐν τούτοις καὶ αὐταί, εἰ καὶ ἐλάχισται, ὀφείλονται εἰς ἡν ἐδώκατε οὐκ ἔχον καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ὥθησιν, προτρέποντες τοὺς δυνάμενους εἰς τοῦτο, πρὸς συναρμολόγησιν ἐν καιρῷ

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπέστρεψεν ἐκ Λονδίνου ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἀποσταλὴς Ἀσιάτης Ὀθωμανὸς Σαῖδ-Ἀχμέτ καλούμενος, ὅστις ἀποκαταστημένος ἦν ἐν Ἀμφίση. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς διενεῖτο ν' ἀποστείλῃ Ἑλλήνας τινὰ εἰς Ἀγγλίαν, ἀλλ' ὑπεδέχθη αὐτῷ ὁ Ὀθωμανὸς αὐτός, ὡς νομιμώτερος τῶν ἐμοθρήσκων του, καίτοι μὴ γνωρίζων μῆτε τὴν Εὐρώπην μῆτε Εὐρωπαϊκὴν τινὰ γλῶσσαν. Ἐφερε δὲ οὗτος εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶν τὸ σύγγραμμα τοῦ Δόκτορος Ὀλλάνδου (H. Holland, Travels in Albania and Greece). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ περιηγητὴς καταγράφει τὴν συνομιλίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Α. Ψαλίδου, ἐν ᾗ ὁ Γυμνασιάρχης τῶν Ἰωαννίνων ἀπεύθυνε παράπονα εἰς τὸν Ἀγγλὸν περιηγητὴν κατὰ τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀσπλαχνίας τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης εἰς τὰ ἀπερίγραπτα θεινὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μέρος τοῦ συγγράμματος τούτου μεταφράσθη καὶ ἐνεχειρίσθη εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶν· αὐτὸς δὲ μὴ δυνάμενος ν' ἀναγνώσῃ εὐκόλως, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀθανάσιον Λιδωρικὴν, διατάξας νὰ τὸ ἀναγινώσκῃ εἰς ὁρισμέναις ὥραις ἐνώπιόν του. Ὁ δὲ Λιδωρικὴς προαναγινώσκων τὸ χειρόγραφον ὅπως εὐκολύνεται εἰς τὴν ἀναγνώσιν ἐνώπιον τοῦ τυράννου, ἐνόησεν ὅτι ὁ Ψαλίδας ἤθελεν ἀποθάνει εἰς τὰ βασανιστήρια ἐάν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἤκουε τὴν μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ συνομιλίαν αὐτοῦ. Ὅθεν εἰς τὴν ἀναγνώσιν ὑπεφυγὼν παρέλιπε τὴν σελίδα, ἐν ᾗ αὕτη ἀναγεγραμμένη ἦν καὶ οὕτω· ὁ ἀγαθὸς τύχῃ Γερουσιαστὴς τῆς Ἑλλάδος μετὰ μερίστου κινδύνου τῆς ἰδίας ὑπάρξεως τὸν Ψαλίδαν ἔσωσε.

ὑπὸ δοκιμωτάτου καὶ ἐμβριθοῦς καλὰ μὲν τῆς Γλωσσογραφικῆς ἱστορίας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς, τοῦ ἀνεκτιμήτου τούτου θησαυροῦ τῆς καθομιλουμένης.

Ἀμελέτητα. Δι' ὃν λόγον ὀνομάζονται οὕτως ἐν Σπέτσαις τὰ ἀγγούρια, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὀνομάζονται πολλὰχοῦ τῆς Τουρκίας καὶ ἀμύλητα διὰ τοῦτο καὶ ὁσάκις ὁ ὄχλος ἀναγκάζεται νὰ ἀναφέρῃ τὰ τοιαῦτα, ἐξαιτεῖται συγγνώμην· ὅθεν καὶ ἡ συνήθης φράσις μετὰ συγχώρησιν. Ἐν Σωζοπόλει, ὡς πληροφοροῦμαι, ἐπὶ τὸ ἀστειότερον λέγονται παράξενα.

Ἀνάγνυμα. Τὸ ἱστοροῦμενον ὅτι γίνεται ἐν Μάνη περὶ κολικοπόνου, γίνεται καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῶν βρεφῶν μάλιστα, ὁσάκις, ὡς συνήθως λέγομεν, τὰ πικρὰ πόρος.

Ἀποφάνηκε. Ἐκτός τῆς σημειουμένης σημασίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει οὕτω τριτοπροσώπως λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ ἐφάνη· δὲν τὸν ἀποφάνηκεν ὁ δρόμος, κτλ.

Ἀφίρω. Ἡ φράσις τὸν ἀφίρω προσηγορικῶς ἐδίδοντο, ἥτοι ἀντιπροσώπων του, λέγεται καὶ τὸν ἔκαμε πρόσωπον· ἀλλ' ἡ τελευταία σημαίνει μεταφορικῶς καὶ τὸν ὑπεδέχθη δυσχερῶς.

Γάτα. Εἰς τὴν φράσιν ἔμεινεν ὡς γάτα ζηματισμένη—κατησχυμμένος, προσθετὸν καὶ τὴν φράσιν· ὡσὰν βρεγμένη γάτα.

Ερημάζω. Ἡ λέξις αὕτη ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὐ μόνον μεταβατικῶς λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ δέρειν ἀνηλεῶς μεταφορικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀμεταβάτως ἀντὶ τοῦ μένειν ἔρημον, καὶ ἐπομένως ἐστερημένον συγγενῶν, ὡς ἀποθνήσκοντων αὐτῶν. Ἐρημάζε το σπῆτι τοῦ· ὅθεν καὶ ἐπὶ κατάρως νὰ ἐρημάξῃ.

Εὐρήκα. Τὴν φράσιν εὐρήκα τρεῖς φορές, ἐπὶ τῶν ἐχόντων εὐκοιλιότητα λεγόμενῃ, συνειθίζει ἐνταῦθα ὁ λαὸς νὰ ἐκφράζῃ καὶ ἄλλως· εὐρήκα τρία χέρια ἀντὶ τοῦ κενώσεως, ὡς καὶ τὸν ἡλθαι τρία χέρια, κτλ.

Καματερός. Λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων δραστηρίων καὶ ἀόκνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἀκαμάτης.

Κατσιποδιάζω. Τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲν λέγεται μόνον ἐπὶ τῶν ἐλαττωμένων τὴν ἄξιαν ἢ καὶ τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀσθενείας τινὸς καταμαρτυρουμένων, καὶ κατίσχυνον γενομένων.

Καυδάρανον. Συνήθως καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ λέξις.

Κοιτὸς. Συνήθως ἡ χρῆσις τοῦ κοιτὸς ἀντὶ τοῦ ὀλίγου ἐπὶ τῆς φράσεως μάλιστα κοιτὸς νοθε, λεγομένης ἐπὶ τῶν ἀνοήτων.

Λαδικόν. Μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ γραφίδου, εἴτε κυράτσα, ὡς συνεθίζεται ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ξελομάζω. Ἐν Κωνστ. Ξελομάζω, ὅθεν καὶ ξελαγισμένη.

Ξετραχηλισμένος. Ἀντὶ τοῦ ἐκ (τε) τραχηλισμένος, συνήθως μετὰ τοῦ γυνός· γυνὸς καὶ ξετραχηλισμένος.

Παραξυλόνω. Ὁρθότερον ἔως γραπτέον· παρα-
ξυλόνω (παρα-εξ-ηλό(ν)ω).

Ροδάρι. Μεταφορικῶς ἐν Κωνστ. ὀνομάζεται
ὁ ταχὺς εἰς τὸ λαλεῖν, καὶ ἐπομένως λόλος καὶ
φλόρος.

Σαχλός. Λέγεται καὶ σαχλιασμένος.

Σκοτόνομαι. Τοῦτο καὶ ἐν Κωνστ. λέγεται ἀντί-
τοῦ ἀποβάλλεσθαι ἐπὶ τῶν ἐγκύων γυναικῶν.

Σποδοκάνι. Οὐ μόνον ἐπιριπτός, ἀλλὰ καὶ ἀ-
πόριπτος λέγεται· παράτινων δὲ ἐξελληνίζεται ἐ-
πιλεκάνιον.

Στεγνός. Ἐκ τῆς μεταφορικῆς χρήσεως τούτου
πηγάξει ἡ σύνθετος λέξις στεγνοπαράγιά (*), συνή-
θης ἐν Κωνστ. ἐπὶ τῶν ὑποκριτῶν καὶ προσποιου-
μένων τὸν ἄγιον.

Στομαχικόν. Γλυκὸν στομαχικόν, π.χ., λέγο-
μεν τὸ εὐάρεστον εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ καταπραῦν-
τικόν τοῦ στομάχου.

Στουπί. Μεταφορικῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔγινε
σπουπί, ἥτοι εἶναι καταμεθυμένος καὶ οἰνοβαρής.

Σφίγγω. Ἐξ οὗ καὶ σφίγξις ἡ στενοχωρία, καὶ ἐ-
στομένως ἡ δυσκοιλιότης.

Τετραπερασμένος. Συνοδεύεται πολλάκις μετὰ
τοῦ διάβολος· διάβολος τετραπερασμένος, ἐπὶ τῶν
πανούργων καὶ πολλὰ μηχανωμένων.

Τράχωμα. Δὲν ὀνομάζεται ἐν Κωνστ. ἡ προίξ,
ἀλλὰ τὰ ἐκτὸς τῆς προίξος διδόμενα εἰς τὸν νυμφίον
χρήματα ἢ κτήματα. Γνωστὸν δὲ τοῖς πᾶσι τὸ πε-
ρὶ τραχωμάτων ζήτημα, καὶ μάλιστα ἐν Κωνστ.
καὶ τὰ κατ' αὐτῶν ἄλλοτε γραφέντα Συνοδικὰ ἐπιτί-
μια ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Σαμουὴλ (1767), ἀνα-
γεωθέντα δὲ καὶ ἐπὶ Ἀγαθαγγέλου (1827).

Σημ. Α'. Σημειούσθω ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν παρό-
δῳ, κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ Συγγραφέως, ἡ ἐκ τῆς
Νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ Κ. Α. Π. Βρετοῦ ἑλ-
λειψις τοῦ ἐπὶ Ἀγαθαγγέλου Πατριάρχου ἐκτυπω-
θέντος περὶ τραχωμάτων βιβλιαρίου, οὗτινος ἡ μὲν
ἐπιγραφή ἐστὶν αὕτη· Διαταγαὶ γάμων καὶ Προι-
κοδοσιῶν ἄνδρῶν καὶ κατόντες. Ἐν τῷ τοῦ πατριαρ-
χείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ, ἐν ἑ-
ταί σωτηρίῳ ἀνωκτ'. Περιέχει δὲ σελίδας 28 εἰς
ὁμόσηρον, ἐν αἷς, ἐκτὸς δύο ἐπιγραμμάτων τοῦ Ν. Λο-
γάδου καὶ τοῦ μικροῦ προλόγου, περιλαμβάνεται·

α'. Αναφορὰ κοινὴ πρὸς τὸν Π. Ἀγαθάγγελον καὶ
τὴν Σύνοδον σύμπαντος τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ τῆς
Βασιλευούσης. σελ. 2—7

β'. Ἀπόδειξις Πατριαρχικῆς πρὸς τοὺς ἐπιτρό-
πους τοῦ κοινοῦ περὶ ἐκλογῆς δέκα διαιτητῶν. 7—8

γ'. Αναφορὰ πρὸς τὴν Σύνοδον τῶν δέκα διαι-
τητῶν. 8—10

δ'. Γράμμα Συνοδικὸν Σιγγιλιῶδες, ἐπικυρωτι-
κὸν Π' κεφαλαίων. 10—22

ε'. Ἀπόδειξις Πατριαρχικῆς πρὸς τοὺς ἐφόρους
τῶν νοσοκομείων.

Τσιριάζω. Κυρίως ἐπὶ ἰχθύων. Τώρα εἶναι τσι-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. ἡμεῖς ἠκούσαμεν πολλάκις φραγξοπα-
α γλ' αὐτὴν τὴν σημασίαν.

ριασμένοι οἱ κεφαλοὶ, π.χ. Ἰδία δὲ τσίροι λέγονται
οἱ σκόμβοι, ἀλιευόμενοι περὶ τὰ μέσα τοῦ
ἑαρος.

Τσιρκίζω ἢ φράσις τὰ ἐτσίκνισεν ὁ φίλος ση-
μαίνει καὶ τὸ ὠρίσθην, καὶ ἐπομένως δυσηρεστήθην.

Φαλάγγια. Μεταφορικῶς τὸν ἔβαλε τὰ φαλάγ-
για, ἢ τοῦ ἀλειψῆς τὰ φαλάγγια, συνήθης φράσις
ἐπὶ τῶν ῥαδιουργούντων κατὰ τινος καὶ ἀποβαλλόν-
των αὐτὸν ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατέχει. Χυδαϊκώτερον
λέγεται καὶ τοῦ ἔβαλε τὸ καρπουζόσεφλον, ἐκ
μεταφορᾶς διὰ τὸ ὀλισθηρόν.

Χαριτόνω, ἐξ οὗ καὶ νέος χαριτωμένος, κατὰ τὸ
ἀρχαῖον (κε) χαριτωμένος.

Χρουδίω καὶ χρουδίκομαι. Τὸ αὐτὸ ἐν Κωνστ.
λέγεται καὶ φλουδίω καὶ φλουδίκομαι, ὅθεν καὶ
φλουδισμα ἐπὶ γυναικῶν.

Ψυχή. Ὅθεν καὶ ἡ φράσις, ψυχή δὲν ἦτον, ἥτοι
οὐδεὶς, κατ' ἐπίτασιν τῆς ἀρνήσεως· καὶ γυναικα τῆς
ψυχῆς τῆς, ἥτοι ἐνάρτεος ὡς περὶ τῆς ψυχῆς αὐ-
τῆς φροντίζουσα, καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ σώματος.

Ψυχικόν. Μεταφορικῶς· τί ψυχικὰ κάμνει ἡ Κ.
αὕτη, κατὰ τὸ τοῦ Ποιητοῦ· τί καλῆς ψυχῆς γυ-
ναῖκα!

Ψυχοπιάνω. Λέγεται προσέτι καὶ ἐπὶ τῶν πλου-
τούντων μεταφορικῶς· ἐψυχόπιασεν ὁλίγηρ, ἥτοι
ἐκέρδησε κάτι τι.

Ψυχογυῖος. Ὁ ἄλλως λεγόμενος παραγυῖος, καὶ
ψυχοκόρη, ἢ ἄλλως παρακόρη.

Ψύλλος. Ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις, ἐμ-
βήκαρ ψύλλοι ἔς τὰ βρακιά του, ἐφαρμοζομένη
ἐπὶ τῶν ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ καὶ ταραχῇ εὐρι-
σκομένων.

Σημ. β'. Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὴν παροιμιώδη
φράσιν, συνήθως ἰδιάζουσαν ἐν Φαναρίῳ τῆς Κωνστ.
τοῖς δεομένοις καὶ τοῦ κοινοῦ, δι' ἧς σημαίνεται
μεταφορικῶς ὁ ἄθλιος καὶ δυστυχής, κατὰ γενικω-
τέραν δ' ἐπέκτασιν, καὶ ὁ ἡλίθιος καὶ μωρός· καὶ
οὗτος εἶναι τοῖς δεομένοις καὶ τοῦ κοινοῦ. Ἀλλ'
ἔως ὀρθότερον γραπτέον, τῆς δεομένης καὶ τοῦ
κοινοῦ, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι τῆς δεομέ-
νης (μερίδος) καὶ τοῦ κοινοῦ (νοδός), ἥτοι ἐστερημένος
καὶ τοῦ κοινοῦ τοῖς πᾶσι νοδός. Ὁ μακαρίτης δὲ διδά-
σκαλος Ν. Λογάδης ἀλλοίαν τούτου ἐποίητο ἐρμη-
ναίαν. Γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ὅτι, καθὼς ἐν ταῖς λοιπαῖς
τῶν Ὁρθοδόξων ἐν Τουρκίᾳ ἐκκλησίαις, ἐκκλησια-
ζομένων τῶν χριστιανῶν, περιεφέροντο δίσκοι ὑπὸ
τῶν ἐπιτρόπων, οὕτω μερικώτερον καὶ εἰς τὸν Πα-
τριαρχικὸν ναόν, ὁ μὲν, διὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἐκ-
κλησίας, ὁ δὲ διὰ τὸ ἔλαϊον, ὁ δὲ, διὰ τοὺς πτω-
χοὺς, κατόπιν, διὰ τὸ κοινόν (τοῦ Πατριαρχείου,
εἴτε τοῦ Γραικικοῦ ἔθνους, ἢ περὶ ἣν κατάχρεον, καὶ
εἰσέτι διατελεῖ ὃν ἐν τῷ αὐτῷ καταστάσει), ὁ δὲ,
διὰ τὸν ἅγιον Τάφον, κτλ. Ὁ περιφέρων τὸν δίσκον
τῶν πτωχῶν ἐφώνει διὰ τοὺς πτωχοὺς, εἴτε στε-
ρεοτύπως, ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον, τοῖς δεομένοις
(=ἐνδεέσιν)· ὁ κατόπιν ἐπίτροπος ἔλεγε, καὶ τοῦ
κοινοῦ (ὁ δίσκος δηλ.) Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέρω οὗτοι
οἱ δίσκοι περὶ πτωχῶν καὶ ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει

ὄντων ἐποιοῦντο λόγον, προήλθε κατὰ συνδυασμὸν
ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος παροιμιώδης φράσις· τοῖς δεομέ-
τοις καὶ τοῦ κοινοῦ.

Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΩΝ.

ΠΑΗΡΩΣΙΣ

ΕΥΛΑΒΟΥΣ ΕΥΧΗΣ

μητρὸς ἐνδεοῦς.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ.)

—ooo—

Καλλίστη καὶ διασημοτάτη πασῶν τῶν περὶ
τὸν Οὐέρβανον χωρῶν κεῖται ἐντὸς εὐρυχώρου κοι-
λάδος ἡ βιομηχανικὴ καὶ πολυάνθρωπος Ἰντρα (Με-
σοποταμία), ἔχουσα κατὰ πρόσωπον μὲν λίμνην
χαριστάτην, ὀπισθεν δὲ ὄρη χλοερὰ καὶ καρ-
ποφόρα, σποράδην κώμας καὶ χωριάδια περιέχοντα.
Λέγεται δὲ Ἰντρα (ἐν τῷ μεταξῷ), ἕνεκα τῆς το-
ποθεσίας αὐτῆς, τῆς μεταξὺ τῶν δύο ποταμίων
Ἀγ. Ἰωάννου καὶ Ἀγ. Βερνανδίνου, ἅτινα καταρ-
ρέοντα ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων, περικυκλοῦ-
σιν αὐτὴν σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν, σχηματίζουσι
τὴν Ἰντραίαν κοιλάδα, καὶ διερχόμενα ὑπὸ δύο
γεφύρας παραβάλλου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἐργασίας,
ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν λίμνην, ἐπιφάνοντα καὶ συχνά-
κις πλήττοντα τὰς πλευρὰς τῶν ἐν Ἰντρᾷ οἰκοδομῶν.

Ἀγροί, καὶ λειμῶνες, καὶ πεδία, περιστρεφόμενα
ὑπ' ἀρχαιογόνων δρυμῶν, καθιστῶσιν εἰς ἄκρον εὐ-
φρόσυνον καὶ ποικίλην τὴν Ἰντραίαν κοιλάδα, καὶ
ταύτης τὰς χάριτας ἐπαυξάνουσι τοῦ σώματος τὸ
εὐφρές, τῶν ἡθῶν ἡ ἀπλότης καὶ τὸ ἰδιότροπον τῆς
στολῆς τῶν κατοίκων. Διασχίζουσι δὲ αὐτὴν ὁλό-
κληρον ὁδοὶ καὶ ἀτραποί, ἔχουσαι εὐπρόσβατον τὴν
κατάβασιν, δι' ὧν μεταβαίνουν οἱ ὁδοιπόροι ἀπὸ
τόπου εἰς τόπον, καὶ ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφὴν ἀνα-
βαίνουν αὐλῶνας, καὶ φάραγγας βαθείας, διερχό-
μενοι μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων·
τούτων δὲ ἐξέχει τὸ Πιτσομάκρον, ὑπερυψώμε-
νον πάντων τῶν κατὰ τὸν Οὐέρβανον ὀρέων.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1836 ἔτους, κατὰ τινα πρωΐαν
ἡμέρας λαμπρᾶς, ἐπορεύθη ἐν συνοδίᾳ ἀνθρώπων
εὐθύμων καὶ παιδρῶν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄ-
ρους τούτου. Ἀλλὰ τὸ ἐσπέρας τῆς προτεραίας,
ἔχουμεν ἐλθῆ ἀπὸ τῆς Ἰντρας εἰς Μιατσίνην, τα-
τινα ἐνδυμασίαν φοροῦσι μικρὸν κολόβιον καὶ στη-
θαπῶν ἐξ ὑφάσματος κυανόχρου μετὰ παρυφῆς ἐ-
ρυθρᾶς, ἐμπροσθοποδῖαν ποικιλοβαφῆ ἐξαρκέμενην
ἀνωθεν τοῦ στήθους, ἀπ' αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ λαμποῦ,
κάλλεος ἐρυθρᾶς καὶ ξύλινα σανδάλια. Τῆς κόρης αὐ-
τῶν μέρος μὲν πίπτει βοστρυχωδὲς ἐπὶ τοῦ με-
τώπου, μέρος δὲ συμπλέκεται εἰς πλοκάμους ἐπὶ
τῆς κορυφῆς, καὶ περιδέεται διὰ ταινιῶν ποικιλο-
βαφῶν. Αἱ δύο αὐτῶν γυναῖκες ὠδεον προσευχόμε-
ναι, καὶ παρελθούσαι οὐδὲ προσέβλεψαν τοὺς πα-

Ἄλλοτε μὲν ἐφαίνετο πλατεῖαν καὶ ὁμαλὴν τὴν
ἐπιφάνειαν ἔχουσα, ἄλλοτε δὲ σχηματίζουσα λι-
μένας καὶ κόλπους μεταξὺ τῶν ἀραιῶν τοῦ δάσους
μερῶν· δεύτερον δὲ ἡ θέα τῶν χιονοστεφῶν Ἀλ-
πεων. Ὁ ἥλιος, ἐκτοξεύων τὰς πρωτογενεῖς αὐτοῦ
ἀκτῖνας, ἐδείκνυε τὰ νέφη τῶν ὑψηλοτάτων ἐκείνων
ἀκρωρείων ἐπὶ χροῦσα, καὶ πορφυρᾶ, καὶ ἐρυθροβαφῆ,
καὶ διέχευε πανταχοῦ περὶ ἡμᾶς ζῶην καὶ ἀγαλ-
λίαν.

Ἡ ἀπὸ Μιατσίνης εἰς Πιτσομάκρον ὁδός, ποτὲ
μὲν ἀνωφερής, ποτὲ δὲ κατωφερής ἀγούσα διὰ μι-
κρῶν κοιλάδων χλοηφόρων, ἀπολήγει εἰς πεδιάδα
χλοερὰν ἐπονομαζομένην Καβαλλορίαν. Πολλὰ κω-
μύδρια ἀπαντῶνται καθ' ὁδὸν ἐκ τοῦ εἶδους ἐκεί-
νων, ἅτινα πανταχοῦ κατὰ τὰ ὄρη τῆς Λομβαρδίας
ὀνομάζονται Ἀλπεῖς, καὶ ὅπου καταλύουσιν οἱ
κτηνοβοσκοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ποιμένες, οἱ περὶ τὴν ἐπι-
μέλειαν τῶν ζώων ἐνασχολούμενοι καὶ τυρόν καὶ
βούτυρον κατασκευάζοντες. Κατοικοῦσι δὲ ἐκεῖ κατὰ
τὴν καλὴν τοῦ ἔτους ὥραν, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ
φθινοπώρου ἀναχωροῦντες συνήθως, καταβαίνουν
μετὰ τῶν ποιμνίων πρὸς διαχείμασιν εἰς τὰς κοι-
λάδας καὶ τὰ πεδία. Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς πε-
διάδος Καβαλλορίας, ἡ ὁδὸς ἄγει ἀνωφερὲς δι' ἄ-
τραπὸν ἀποτόμου καὶ πετρώδους, τετμημένης ἐπὶ
τοῦ γυμνοῦ βράχου. Γυμνὸς φαίνεται ὁ βράχος, καὶ
μόνον κατὰ μέρη βλέπεισιν τι χλοάζον πρὸς ψυχα-
γωγίαν τῶν ὀφθαλμῶν, περιοριζομένης τῆς θέας ὑπὸ
τῆς προκειμένης ἀκρωρείας, ἥτις προβάλλει ἀπὸ το-
μοῦ καὶ λεία ὡς λεπίς μαχαίρας.

Καταλιπόντες τὴν πεδιάδα Καβαλλορίαν, ἀπην-
τήσαμεν ὀλίγον μακρὰν αὐτῆς δύο γυναῖκας, τὴν
μὲν μίαν γηραιάν, λεπτὴν τὸ ἀνάστημα καὶ ἡλιο-
κατὰ τὴν ὄψιν, τὴν δὲ ἄλλην νέαν, ἀκμάζουσαν
καὶ εὐεσθῆ· ἐκ τῶν ἐνδυμάτων δὲ εἰκάσαμεν ὅτι
ἤρχοντο ἐκ Κοσσόνου. Ἐχουσι δὲ αἱ γυναῖκες τοῦ
χωριδίου τούτου τῆς Ἰντραίας κοιλάδος, ἰδιότροπὸν
τινα ἐνδυμασίαν φοροῦσι μικρὸν κολόβιον καὶ στη-
θαπῶν ἐξ ὑφάσματος κυανόχρου μετὰ παρυφῆς ἐ-
ρυθρᾶς, ἐμπροσθοποδῖαν ποικιλοβαφῆ ἐξαρκέμενην
ἀνωθεν τοῦ στήθους, ἀπ' αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ λαμποῦ,
κάλλεος ἐρυθρᾶς καὶ ξύλινα σανδάλια. Τῆς κόρης αὐ-
τῶν μέρος μὲν πίπτει βοστρυχωδὲς ἐπὶ τοῦ με-
τώπου, μέρος δὲ συμπλέκεται εἰς πλοκάμους ἐπὶ
τῆς κορυφῆς, καὶ περιδέεται διὰ ταινιῶν ποικιλο-
βαφῶν. Αἱ δύο αὐτῶν γυναῖκες ὠδεον προσευχόμε-
ναι, καὶ παρελθούσαι οὐδὲ προσέβλεψαν τοὺς πα-

ραπορευομένους ἡμᾶς, ὡς ἐνασχολούμενοι εἰς προσευχάς. Ἡμεῖς δὲ ὑπεθέσαμεν ὅτι ἀνέρχοντο εἰς τὴν ναῖσκον τῆς Παναγίας τοῦ Πιστομαρρόνου, κείμενον παρὰ τὴν ὑπερτάτην τοῦ ὄρους κορυφήν, πρὸς ἣν ἔχουσι μεγάλην εὐλάβειαν ἅπαντες τῆς περιχώρου οἱ ὄρειοι. Καὶ τῷ ὄντι, φθάσαντες ἐκεῖ, εὗρομεν αὐτὰς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προσκλινεῖς, καὶ ἀναγινωσκούσας ὕμνους τῆς Παναγίας.

Πάντα τὰ εἰς προσκύνησιν τῆς θεομήτορος καθιερωμένα, τεμένη, ἐμπνέοντα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ιδέας γλυκείας καὶ εὐπροσύνους, ἀείπουτε διεγείρουσιν εὐλαβὴ αἰσθημὰ. Ἄλλ' ἔτι προσφιλεῖ γίνονται ἂν ἡ φύσις καὶ αἱ αἰώνιοι αὐτῆς καλλοναί, συντελοῦσαι, καθιστώσιν αὐτὰ μᾶλλον εὐφρόσυνα καὶ πικνηγυρικά. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς συνησθάνομεθα κατάνυξιν, βλέποντες τὸν ἀγροτικὸν ἐκείνον ναῖσκον, ὅστις περικτάμενος ἐκεῖ, μοναδικὸν ἔργον χειρῶν ἀνθρώπου ἐν μέσῳ τῶν θαυμασίων τοῦ Πλάτους μεγαλοργημάτων, συνάπτει οὕτως εἰπεῖν τὴν γῆν πρὸς τὸν οὐρανόν, τὴν ταπεινότητα τοῦ θνητοῦ πρὸς τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ διὰ τῆς προστασίας ἐκείνης, ἥτις ἐπὶ γῆς μὲν ἐράνη τοσοῦτον ταπεινὴ καὶ τεθλιμμένη, τοσοῦτον δὲ ἐνδοξὸς καὶ μακκρία ὑπάρχει ἐν οὐρανοῖς. Ἄλλ' ἡμεῖς παρήλθομεν αὐτόν, φοβούμενοι μὴ παρενοχλήσωμεν τὰς προσευχομένας γυναῖκας, καὶ ταχέως ἐρθίσκαμεν εἰς τὴν ὑπερτάτην πλευρὰν τοῦ ὄρους.

Ἡ ἀκρόρεια τοῦ Πιστομαρρόνου ὁμοιάζει τὴν τῶν ἄλλων ὑψηλοτέρων τῆς Λομβαρδίας καὶ Ἑλουητίας ὁρέων· εἶναι δὲ ἐπίπεδον ἔχον σποράδην ὑψώματα, δένδρον δὲ οὐδὲ ἓν, οὐδὲ τὸν παρμικρὸν θάμνον· χόρτον μόνον καὶ χαμηλὸν καὶ λεπτόν φύεται μετὰ τῶν χασμάτων τῶν βράχων, καὶ κατὰ μέρη φαίνονται ἔγνη καταπεσόντων ὀγκωδῶν λίθων καὶ ἀμμῶν. Ἐκ τῆς σκοπιᾶς ἐκείνης, ἅμα ὡς σρέψης τὸ βλέμμα, σὲ κυριεῖ σκοτοδινίασις· τοσοῦτον ὑπάρχει τὸ ἀπόστημα τῶν ἐκ τῆς ἀκρωρείας ταύτης περιβεβλημένων! Καὶ ἐντεῦθεν μὲν ἐθεωροῦμεν κατὰ πρόσωπον τὰς Ἀλπεῖς τῆς Βαλεσίας, καὶ τὸ ὑπερύψηλον Μοντερόσον, φαινόμενον ὅτι βαστάζει τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ περικυκλούμενον ὑπὸ βράχων πυραμιδοειδῶν, ὅθεν ἀρχονται βλημίδον πρὸς τὰ κάτω σχηματίζομεν ἀργυρολαμπεῖς κρυσταλλώσεις· ἐντεῦθεν δὲ ἡ θραξίς, διερχομένη ἄλλε-παλλήλους χλοαζούσας κοιλάδας, ἐφθανε καταντῶσα μέχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Μαγαδίνου καὶ τῆς Βελινσῶνος· πρὸς μεσημβρίαν παρίσαντο ὁ Οἰεράβανος καὶ πᾶσα ἡ χώρα ἡ ἐπὶ τῆς Αὐστριακῆς ὁχθῆς, τὰ ὄρη καὶ αἱ μικραὶ λίμναι τῆς Βαλεσίας, καὶ πρὸς ἀριστερὰ μέρος πρὸς τούτοις τῆς λίμνης τοῦ Λογάνου· ἐντεῦθεν δὲ τὸ βλέμμα, ἀπὸ τῶν λόφων τοῦ ἄνω Νοβαρίσου κατερχόμενον, ἀπαντᾷ τὸν προβάλλοντα ὀρίζοντα πλατυνόμενον πρὸς τὰς εὐρυχώρους πεδινὰς χώρας τῆς Λομβαρδίας, δι' ὧν εὐχερῶς παρηκολουθούμεν τὸν ῥοῦν τοῦ Τεσίνου. Κατωτέρω δὲ ἐνεφανίζετο ἡ Ἀρών, ὁ κολοσσικὸς τὸ μέγεθος Ἀγ. Κάρλος, καὶ ἄλλα τῶν κατὰ τοὺς τόπους, ὅσοι ἐπικαλλήνουσιν τὴν Σαρδικὴν ὁχθὴν τοῦ Οὐεράβανου,

τὰ ὄρη καὶ αἱ λίμναι τῆς Ὀρνῆς, τὰ ὄρη τοῦ Βαράλλου καὶ τῆς Σεσίας. Πλησιέστερον δὲ ἡ ὁδὸς Σεμπλῶνος, ἡ μικρὰ λίμνη Μαργότσον, καὶ τὸ ῥεῦμα τῆς Τόκης. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ μείνωμεν ἐκστατικοί, θεωροῦντες σκηνὴν οὕτω ποικίλην, οὕτω τερπνὴν συνάμα καὶ ὑπερφυή!

Ἦπνεzen ἐν τούτοις λεπτοῖς ἀνεμῶς ὑπόψυχρος, αὐξάνων τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἡμετέρου σώματος, καὶ ἐπιτείνων τὴν ζωηρότητα τῆς φαντασίας. Εὐχαρίστως δὲ παρεδιδόμεθα εἰς τὴν τοιαύτην ἐκστασιν, ὅτε αἶφνης πρὸς βορρᾶν, ὑπεράνω ἐρήμης κοιλάδος, ὅπου ἐφαίνοντο νιφάδες χιόνος ἴσως πρόσφατοι, ἴσως δὲ καὶ σωζόμενοι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος χειμῶνος, ἀνυψώθη μικρὸν νέφος, καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πυκνούμενον, προσέβη μέγρι τῆς ὁρῆς τοῦ ὄρους, καὶ ἐπεκάλυψε τέλος μέρος τῆς μεγαλοπρεποῦς εἰκότος, ἥτις τοσοῦτον εὐφραίνει τὴν ὁρασὶν ἡμῶν. Ἄλλ' ἐκ τούτου τοῦ νέου συμβεβηκότος, ἀντὶ ἐλαττώσεως νύξῃς ἡ τέρψις ἡμῶν διότι τὸ νέφος, ποτὲ μὲν ἐπυκνούτο, ποτὲ δὲ ἠραιούτο, νῦν μὲν ἐπιπροσθύνει καὶ ἀποκρύπτει τὴν θέαν, νῦν δὲ πάλιν ἐπιτρέπον νὰ θεωρῶμεν ἐν ἀνέσει· ὥστε ἐφαίνετο ὡς ἄλλη τις θεατρικὴ αὐλαία, ἀνυψουμένη ἢ καταβιβαζομένη πρὸς τέρψιν ἡμῶν.

Διασκεδάσαντες ἐν τούτοις καὶ ἱκανῶς εὐφρανθέντες ἐκ τοῦ τερπνοῦ θεάματος, ἀφῆκαμεν ὅχι ἀνευ πόθου τὴν θαυμασίαν ἐκείνην σκοπιάν, καὶ ἐπικνηρόμεθα διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ. Προχωρήσαντες δὲ ὀλίγον πρὸς τὴν ἀπότομον κατὰ βῆσιν, ἐνομίσαμεν ὅτι ἠκούσαμεν κλαυθμικὰν φωνὴν ἀνθρώπου, βοήθειαν ἐπικαλουμένου καὶ ἐπισπεύσαντες τὸ βῆμα, εἰδόμεν πλησίον τοῦ ναῖσκου τὴν ἐκ Κοσσόνου νεάνίδα ἐκείνην, δρομικῶς προβαίνουσαν πρὸς ἡμᾶς. — ὦ Κύριοι, ἀνεφώνησε πλησιάζουσα, κἄμπετε τὸ ἑλός σας, καὶ ἔλθετε εἰς βοήθειαν τῆς ἀθλίης μητρός μου, ἥτις λειποθυμήσασα ἔπεσεν ἐμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας.

Αἱ κυρίαι τῆς συνοδίας ἡμῶν ἔδραμον εὐθὺς πρὸς τὴν πᾶσχουσαν, καὶ παρευθὺς προσέφερον πρὸς αὐτὴν τὰς περιποιησεις ὅσας ἡ γυναικίᾳ συμπλήθει ἐφαυρίσκει κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις. Ἐκείνη δὲ ἡ γραῖα κατὰ γῆς, ἐρειδομένη εἰς τὸν τοίχον τοῦ ναῖσκου, ἡ δὲ κατάστασις αὐτῆς εἴκειν ἀληθῶς εἰς οἶκτον διότι ἦτον ὡχρὰ τὸ πρόσωπον, καὶ εἶχε τὸ μέτωπον ἐρρυθιδωμένον καὶ κἄθιδρον, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκλείποντας καὶ τὰ μέλη τρέμοντα ὅλα. Ἐν τῷ δὲ αἱ γυναῖκες ἐνησχολοῦντο περιποιούμεναι τὴν μητέρα, ἡμεῖς ἠρωτῶμεν τὴν θυγατέρα περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν.

— Εἴμεθα, ἀπεκρίθη, κάτοικοι τοῦ Κοσσόνου, καὶ γεωργοὶ τὸ ἐπάγγελμα· ἐμείναμεν δὲ δύο μόνον, διότι ὁ μὲν πατήρ μου, ὁ Θεὸς ἀναπαύσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ! ἀπέθανε πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὁ δὲ ἀδελφός μου Ἰωάννης εὐρίσκειται εἰς Μεδιόλανα. Πρὸ τεσσάρων ἐβδομάδων εἰδοποιήθημεν παρ' αὐτοῦ ὅτι προσέβαλεν αὐτὸν ἡ ἀγρία νόσος, ἥτις καταβάλλει, ὡς μίας τοὺς ἀνθρώπους· ἡ δὲ δυστυχὴς μήτηρ μου, μαθοῦσα τοῦτο, ἐκινδύνευσεν νὰ ἀποθῇ ἐκ τῆς

θλίψεως, καὶ ἔταξε πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὴν Παναγίαν Δέσποιναν, ὅτι, ἐάν διαφύγῃ τὸν κίνδυνον ὁ Ἰωάννης, νὰ ἔλθῃ νῆστις ἐδῶ, καὶ νὰ προσερχθῇ, εὐχαριστήριον παράκλησιν ἐκτελοῦσα. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ Παναγία εἰσέηκουσε τὴν δέησιν τῆς, καὶ πρὸ δέκα ἡμερῶν ἐλάβομεν τὴν εἰδήσιν ὅτι ὁ ἀδελφός μου ἐσώθη, καὶ ἐξῆλθε τοῦ νοσοκομείου σῶος καὶ ὑγιής, καὶ ὅτι μόνον βραδέως προβαίνει ἡ ἀνάβρωσις αὐτοῦ· ἄλλ' ἡ μήτηρ μου δὲν εἶδε ποτὶς ὑγίαν ἀφ' οὗτοῦ ἔλαβε τὴν πρώτην εἰδήσιν, καὶ τὰς παρελθούσας ἡμέρας ἠσθάνθη ἀτονίαν μεγαλειέταν, ἐργαζομένη ἡμερομίσθιος εἰς τὰ δάση τῆς Κοινοῦτος. Σήμερον ὅμως, μὴ ἔχουσα ἐργασίαν, ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ τάξιμόν της. Γνωρίζετε, κύριοι, ὅτι ἱκανὸν εἶναι τὸ ἀπὸ Κοσσόνου μέχρι τῆς ἐκκλησίας διάστημα· καὶ ὅμως οὐδὲ στιγμὴν ἠθέλησε ν' ἀνακλυθῇ εἰς τὸ μεταξύ· καὶ ἀφ' οὗ ἐρθίσκαμεν μάλιστα, ἠθέλησε νὰ τελέσωμεν παρευθὺς τὸ τρίτον μέρος τῆς προσερχῆς καὶ τῆς εὐχαριστηρίου παρακλήσεως γονυπετεῖς. Ἐπειτα, καθίσασα κατὰ γῆς, ἐζήτησε νὰ φάγῃ καὶ ἤρχισε τῶντι γενομένη μετὰ σφοδρᾶς ὀρέξεως. Ἐγὼ δὲ ἔλεγον πρὸς αὐτήν. — Πρόσεχε, μήτέρ μου! μὴ σου βλάψῃ τὸν στόμαχον! — ὦ! ὅχι, Λουίζα μου, ἀπεκρίθη, διότι μεγάλην πείναν αἱ σθάνομαι. Καὶ μὴ δίδουσα προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου, ἐξηκολούθησε τρώγουσα. Ἐν τούτοις ἐγὼ ἀπῆλθον εἰς τὰ πέριξ ζητοῦσα πηγὴν ὕδατος καὶ ὅτε ἐπέσρεψα, εὗρηκα αὐτὴν λειποθυμήσασαν· ἀμνηχανοῦσα δὲ τί νὰ πράξω, ἤρχισα καὶ ἐφώναζα σφοδρῶς, ἐλπίζουσα ὅτι θέλετε ἀκούσει, κύριοι, καὶ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν μου.

Ἐκ τῆς ἀφελούς ταύτης διηγήσεως ἐκινήθημεν εἰς συμπάθειαν, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐσυμπεράναμεν τὴν παρμυθίαν τὴν προερχομένην ἐκ τῶν βοηθειῶν, ὅσας δαψιλῶς χορηγεῖ πρὸς πάντας ἡ πίστις τῶν πτωχῶν καὶ τῶν τεθλιμμένων. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἡ καλὴ γραῖα διὰ τῶν περιποιήσεων τῶν γυναικῶν τῆς συνοδίας ἡμῶν ἤρχισε ν' ἀναλαμβάνῃ τὰς αἰσθήσεις· ἡμεῖς δὲ ἐσκεπτόμεθα περὶ τοῦ τρόπου τῆς μετσκομίσεως αὐτῆς εἰς τὰ ἴδια. Ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁδηγῆσας ἡμᾶς κατὰ τὴν ὁδοπορίαν ταύτην, εἶχεν ἤδη ἐπιχειρήσει τὴν ἐκκοπὴν δένδρου, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ κατασκευὴν ἐλεύθρου, ἐρ' οὗ ἐπιτεθεῖσα εὐχερῶς ἦθελε κατελκεσθῇ ἐπὶ τῆς κατωφεροῦς ῥάχews τοῦ ὄρους, ὅτε ἠκούσαμεν κρότον γοργῶν βημάτων πλησιάζόντων, καὶ παρητήρησαμεν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους νεάνιαν εὐτραφεῖ προσερχομένην. Ἡ νεάνις, ἅμα ἰδοῦσα αὐτὴν, ἀνεκράγχε καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἀναφωνήσασα, — ἀδελφός μου, ὁ ἀδελφός μου, — ἔδραμε καὶ ἐνῆλθον αὐτόν.

Λόγων πολλῶν χρεῖαν δὲν εἶχον ὁ ἀδελφός καὶ ἡ ἀδελφὴ πρὸς ἐξιστόρησιν τῶν καθ' ἑαυτοῦς· ὁ Ἰωάννης ἀναλαβὼν ἐκ τῆς χολέρας (ἥτις, ὡς φαίνεται, δὲν ἦτον ὀξεία, διότι ἡ ὄψις αὐτοῦ δὲν διέφερε τῆς τοῦ ἀναλαμβάνοντος ἀπὸ νόσου κοινῆς), στοχαζόμενος ὅτι ὁ ἀπὸ τῆς γενεθλίου γῆς ἠθέλει ἐπιταχύνει τὴν ἀνάβρωσιν αὐτοῦ, ἐζήτησε τὴν ἀ-

δειαν τοῦ κυρίου του καὶ ἀπῆλθεν εἰς Κοσσόνον· ἐνταῦθα δὲ μαθὼν ὅτι ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος πρὸς ἐκπλήρωσιν ταξίματος ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένου πρὸ τὴν Παναγίαν τοῦ Πιστομαρρόνου, καὶ αἰσθάνομενος ἐν ἐαυτῷ ἱκανὰς δυνάμεις, προσέβη πρὸς ὑπάντησιν αὐτῶν κατ' ὀλίγον δὲ προβαίνων κατήντησε μέγρι τοῦ ναῖσκου. Περιττὸν νὰ εἰπωμεν πόσον ἐταράχθη ἰδὼν τὴν μητέρα αὐτοῦ μόλις ἀνοίγουσαν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐκστομιζούσαν ὀλίγας λέξεις. Παρευθὺς εὗρεν πλησίον αὐτῆς μετὰ προσπαθείας ἀληθῶς υἱέως καὶ καλῶν αὐτὴν διὰ προσφιλῶν ὀνομάτων, ἐζήτησε νὰ τὴν λάβῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του. Ἡ φωνὴ, ἡ αἰσθησις τῆς ἐπαφῆς τοῦ σώματος τοῦ υἱοῦ, ἐνήργησαν, ὡς φαίνεται, θαυμασίως ἐπὶ τῆς φιλοστοργίου ταύτης μητρός. Πρὸ αἰφνιδίου ἐχρωμάτισε πάλιν τὸ ὡχρὸν πρόσωπον αὐτῆς· οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνέλαβον τὴν φυσικὴν αὐτῶν ζωηρότητα· μειδίμα ἐπεφάνη ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῆς, καὶ μετὰ χαμηλῆς φωνῆς, ἐκφωνήσασα τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ, ἐξήπλωσε τὰς χεῖρας ἵνα περισφίγῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς καρδίας της. Ἐδάκρυεν ἡ νῆα καὶ ὠραία Λουίζα, τὸ πρόσωπον τῆς ὁποίας ἐξείκνιζε τὴν καλλονὴν τῆς καρδίας· ἐδάκρυον δὲ καὶ αἱ κυρίαι, καὶ ἡμεῖς ἅπαντες συνεμερίσθημεν τὴν συγκίνησιν αὐτῶν.

Μετ' ὀλίγον ἡ καλὴ γραῖα ἐνδυναμωθείσα διὰ τινος τονικοῦ ποτοῦ δοθέντος παρ' ἡμῶν, συνῆλθεν ἐντελῶς εἰς ἑαυτήν, καὶ ἐδυνήθη νὰ περιπατήσῃ ἀνευ ἐλεύθρου. Ἀνεχωρήσαμεν δὲ συνοδοιπόρον ἔχοντες τὴν ἀρίστην ἐκείνην οἰκογένειαν μέχρι Κοσσόνου, καὶ ψαλγαγωγοῦμενοι καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῆς διηγέσεως τῶν συμβεβηκότων, τῶν βασάνων καὶ τῶν θλίψεων αὐτῆς. Ἐνταῦθα δὲ ἐπισκεφθέντες τὴν πενιχρὰν καλύβην τῶν συνοδοιπόρων, καὶ δεξάμενοι τὰς ἐγκαρτίους εὐχαριστίας αὐτῶν, τοὺς ἀπεχαιρετήσαμεν μετὰ πολλῆς συμπαθείας. Οὕτως ἡ συνάντησις τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀνθρώπων κατέστησε προσφιλεστέραν καὶ τερπνοτέραν πρὸς ἡμᾶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἥτις ἀπεδείχθη ἡ εὐφροσυνολατὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ φθινοπώρου κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

ΝΕΟΤΗΣ ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ.

[Κατὰ Macaulay.]

—ooo—

Φριδερίκος, ὁ ἐπικαλούμενος Νέγας, υἱὸς τοῦ Φριδερίκου Γουλλισλέμου, ἐγεννήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1712. Δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ἀσφαλῶς ὅτι ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως μετὰ ἰσχυροῦ καὶ ὀξέως πνεύματος, σπανίως σταθερότητος, ἀδυστάστου χαρακτῆρος καὶ ἰσχυροτάτης θελήσεως. Περί δὲ τῶν ἄλλων προσόντων τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, εἰ-

και δύσκολον νὰ ὀρισθῇ ἂν πρέπη ν' ἀποδοθῶσιν εἰς ἐξελικτικὰς. Ὅθεν τὰ πράγματα ἐφθασαν εἰς κα-
τὰ τὴν φύσιν ἢ εἰς τὴν παράδοξον σειράν τῶν περιστα-
τικῶν, ἅτινα συνετέλεσαν πρὸς μόρφωσιν αὐτοῦ.
Ἡ ἱστορία τῆς νεότητος τοῦ ἀνδρὸς τούτου διεγεί-
ρει τὴν περιέργειαν τοῦ φιλοστοργικοῦ. Πολλοὶ τῶν
παρ' ἡμῖν ἐγκατατριψάντων τὰ παιδικὰ ἔτη εἰς τὰ
ἐνοριακὰ πτωχοτροφεῖα, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μα-
κάρια τέκνα, ἐὰν συγκριθῶσι πρὸς τὸν τρισάθλιον
τούτον ἐπίδοξον διάδοχον τοῦ Πρωσσικοῦ θρόνου.
Ἡ φύσις τοῦ πατρὸς τοῦ Φριδερίκου ἦτο σκληρὰ
καὶ φαύλη, ἡ εἰς τῆς αὐθιγότητος δυνάμειος κατέ-
στησεν αὐτὸν ἀχαλίνωτον καὶ ἄγριον, καὶ ἡ ἀκάθε-
κτος ὁρμή του διεχέετο ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων
εἰς ὑβρεῖς καὶ πληγὰς. Ὅτε δὲ ἡ μεγαλειότης του
ἐξήρχετο εἰς περίπατον, πᾶν ἀνθρώπινον πλάσμα
ἔτρεψε μακρὰν αὐτοῦ, ὡς ἐκ τίγρις ἐδραπέτευεν
ἐκ θηριοτροφείου. Ἀπαντῶν καθ' ὁδὸν κυρίαν, ἐλά-
κτιζεν αὐτὴν διατάττων νὰ πορευθῇ εἰς τὴν οἰκίαν
καὶ νὰ προσέχη τὰ νήπιά της. Ἐκ δὲ ἐβλεπε κλη-
ρικὸν θεωρῶντα μετὰ στόμακος καλὴν ἡλικίαν, τοὺς
στρατιώτας, ἐνουθέει τὸν σεβάσμιον κύριον ν' ἀπο-
συρθῇ εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν
εὐσεβὴ ταύτην συμβουλὴν ἐνίσχυεν αὐθιγὰ διὰ τῆς
βακτηρίας. Τὸ δὲ πάντων χεῖριστον, ὁ μονάρχης
οὗτος ἀπέβαιναν ἐντὸς τοῦ οἴκου του καὶ παράλογος
καὶ ἀκάθεκτος διὰ καὶ τὸ ἀνέκδοτον ὡμοίαζεν ἄδην
ἐν ᾧ κατῴκει ὁ μισαρρότερος τῶν δαιμόνων. Ὁ υἱὸς
αὐτοῦ Φριδερίκος καὶ ἡ θυγάτηρ του Βιλελμίνη,
μετὰ ταῦτα Μαργαρίνα Bareuth, ἐνέπνεον αὐτῷ
ἀποστρεφὴν ἀθεράπευτον. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἔχων
ἀκαλλίεργητον τὸ πνεῦμα καὶ καταφρονῶν τὰ γράμ-
ματα, ἔτρεψε ζωρὸν μῖσος κατὰ τὰ ἀπίστων καὶ
καθολικῶν καὶ μεταφυσικῶν, καὶ τοι μὴ κατανοῶν
καλῶς κατὰ τί διέφερον αἱ πρὸς ἀλλήλους δοξα-
σίαι αὐτῶν. Ἡ ζωὴ, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, συν-
ίστατο κυρίως εἰς τὸ καταβάλλειν τὰς ὀρέξεις τὰς
τε ἰδίας καὶ τὰς τῶν ἄλλων, αἱ δὲ πρὸς ἀναψυχὴν
ἔραι αἱ εἰς ἡγεμόνα ἀρμύζουσαι, ἔπρεπε κατ' αὐτὸν
νὰ παρέρχωνται εἴτε ἐντὸς θαλάμου περικυκλωμέ-
νου ὑπὸ πυκνοῦ νέφους καπνοῦ ἐνώπιον τραπέζης
φερούσης ἀμφορέα ζύθου, ὅπως ποικίλλεται ἡ μο-
νοτονία τοῦ καπνίζεσθαι, εἴτε εἰς εὐθιγὰ παίγνια τα-
βλίου, εἴτε εἰς θήραν. Ἀλλ' ὁ ἐπίδοξος διάδοχος
τοῦ θρόνου ἐδείκνυν ἀσθενεστάτην κλίτιν πρὸς τὰς
σοβαρὰς ἐργασίας, πολλῶ δὲ ἦττον πρὸς τὰς δια-
σκεδάσεις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καθότι ἀποσκιρτῶν ἐκ
τῶν καθήκοντων τῶν συνεχῶν στρατιωτικῶν παρα-
τάξεων, ἀπεστρέφετο τὸ κάπνισμα, εἰμίσει τὰ χαρ-
τοπαίγνια καὶ δὲν ἐσύχναζεν εἰς τὰ κινήγια. ἔχων
δὲ τὴν ἀκοὴν λεπτὴν διῆγε τὰς ὥρας τῆς ἀνα-
παύσεως μετὰ τοῦ αὐλοῦ του. Οἱ δὲ τῆς νεότητος
τοῦ Φριδερίκου διδάσκαλοι ἦσαν πρόσφυγες Γάλλοι
διεγείραντες ἐν αὐτῷ ἰσχυροτάτην ἀγάπην πρὸς τὴν
Γαλλικὴν φιλολογίαν καὶ πρὸς τὴν Γαλλικὴν κοι-
νωνίαν. Ὁ πατὴρ ὁμοῦ αὐτοῦ ἐθεώρει τοῦ υἱοῦ τὰς
κλίσεις ὡς θηλυπρεπεῖς καὶ ἀξιοκαταφρονήτους,
ἐνεκα δὲ τοῦ βχναύσου τρόπου καὶ τῶν ἄγριων
ἐπιπληξέων του ἐξῆπτεν ἐπὶ μᾶλλον τὰς τοῦ υἱοῦ

ἐξελικτικὰς. Ὅθεν τὰ πράγματα ἐφθασαν εἰς κα-
τάστατον χεῖρονα ὅτε ὁ βασιλόπαις ἦλθεν εἰς ἐκεί-
νην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐπισυμ-
βαίνουν μεγάλοι μεταβολαὶ εἰς τὰς διανοητικὰς
καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις. Ἐθεωρεῖτο μὲν κατὰ τὴν
ἐποχὴν ταύτην ἔνοχος νεανικῶν τινῶν ἀμαρτημά-
των, τὰ ὅποια οὐδεὶς νοήμων γονεὺς καταστέλλει
μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος, ἀλλ' ἐν τοῖς μετὰ
ταῦτα χρόνοις διεφθίμζετο ἔνοχος, ἀλλήθως ἢ ψευ-
δῶς, ἐλαττωμάτων ἠθικῶν τοιούτων, ὅποια καὶ ἡ
ἱστορία παρασιωπᾷ, καὶ ἡ σάτυρα ἐρυθρίῃ νὰ ὀνο-
μάσῃ, ἐλαττωμάτων, ὅποια καὶ αὐτὸς ὁ ἐν κακοῖς γη-
ράσας ἀποστρέφεται. Καὶ ὁμοῦ τὰ παραπτώματα
τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Φριδερίκου δὲν ἔφερον
τὸν χαρακτῆρα τῆς διαφθορᾶς, εἰ καὶ ἐκίνηρον εἰς
μανίαν τὸν βασιλέα ὅστις ἐμίσει πάντα τὰ σφάλ-
μα, ἐκτὸς ἐκείνων εἰς ἃ αὐτὸς οὗτος ὑπεδουλοῦτο,
καὶ ἐθεώρει ὡς εὐπρόσδεκτον πρὸς τὸν θεὸν ἐξίλα-
σιν τῆς ἰδίας θηριωδίας τὴν ἀποστρεφὴν τῶν
ἐλαφροτέρων σφαλμάτων. Ὁ βασιλόπαις, ἄφ' ἐτέ-
ρου, δὲν ἦτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων οἵτινες ἐπανα-
παύουσι τὸν νοῦν εἰς τὴν ἰδίαν θρησκείαν, καθότι
προϋεῖνε συνεχῶς σκανδαλώδη ἐρωτήματα, καὶ ἐν
ταῖς διενέξεσι περὶ μεταφυσικῶν ἀντικειμένων, τὰ
ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἀπεῖχον ἀπὸ τῆς καθαρότητος
τοῦ λουθηρανισμοῦ. Ἐνεκα τούτου ὁ βασιλεὺς ἐθεώ-
ρει τὸν υἱὸν του ὡς ἔνοχον αἰρέσεως, εἰ καὶ ἡ αὐ-
τοῦ μεγαλειότης δὲν ἐγίνωσκε καθαρῶς κατὰ τί
διαφέρουσιν οἱ Καλθινισταὶ τῶν Ἀθεῶν, ἀλλ' ὡν
κακεντρέχει τὴν καρδίαν, ὠργίζετο κατὰ τῶν
θρησκευτικῶν παρεκτροπῶν τοῦ υἱοῦ του. Κα-
τέθραυσε λοιπὸν τὸν αὐλὸν, ἐξώρισεν ἐκ τοῦ βχ-
σικικοῦ μεγάρου τὰ γαλλικὰ βιβλία, καὶ ὁ υἱὸς
συρόμενος ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, ὠθού-
μενος καὶ λακτιζόμενος, ὑπέστη σωματικὰς τι-
μωρίας οὐχὶ μετρίας. Πολλάκις, ἐν ὥρᾳ δειπνοῦ,
ἐξέρίπτοντο τὰ τρυβλία κατὰ τῆς κεφαλῆς του, ἐ-
νίστε ὑπεβάλλετο εἰς μόνην τὴν διὰ ξηροῦ ἄρτου
καὶ ὕδατος διαίταν, καὶ ἐνίστε ἐβιάζετο ἐνώπιον τοῦ
τρομεροῦ πατρὸς νὰ καταβιδρώσκῃ ἐδέσματα προ-
ξενουῦντα ναυτίαισιν εἰς τὸν στόμαχόν του. Ἐν
τῇ περιπτώσει πατρικῆς ἐπιτιμῆσεως ἐξῆρπεν αὐ-
τὸν ἐπὶ τοῦ διπέδου, καὶ σύρων αὐτὸν ἐκ τῶν τρι-
χῶν μόλις ἐκωλύθη, καὶ τοῦτο μετὰ δυσκολίας,
ἀπὸ τοῦ νὰ κρεμάσῃ τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου του
διὰ τῶν σχολίων τοῦ παραπετάσματος. ἡ δὲ βχ-
σίλισσα, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν της φονευ-
μένον, ἐξηγόραζε τὸ ἀμάρτημα τοῦτο διὰ βχναύ-
σων ὑβρεων. Τὰ αὐτὰ ἔπασχε καὶ ἡ βασιλόπαις
ὁσάκις ἐκλαίε βλέπουσα τὸν μαστιγούμενον ἀδελ-
φόν. Ταῦτα ἔφερον τὸν δυστυχῆ νεανίαν εἰς ἀπελ-
πισίαν, καὶ ἀπεπειράθη νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ πα-
τρικοῦ παλατίου. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς τύραννος, ἀκού-
σας τοῦτο, ἐκυριεύθη ἀπὸ τρομερᾶν μανίαν. καθότι
ὁ νεανίας ἦτο ἀξιοματικὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ ἡ ἀπό-
δρασις τοῦ υἱοῦ τί ἄλλο ἦτο εἰμὴ λειποταξία;
Κατὰ δὲ τὸν ἡθικὸν κώδικα τοῦ Φριδερίκου Γουλι-
έλμου, ἡ λειποταξία ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ μέγιστον τῶν

ἐγκλημάτων. « Ἡ λειποταξία, » ἔλεγεν ὁ βασι-
λὸς Θεολόγος, ἐν τινι ἡμιορθογράφῳ ἐπιστολῇ, ἐρ-
χεται ἀπὸ τὸν ἄδην, καὶ εἶναι ἔργον τῶν τέκνων
τοῦ διαβόλου. Κανὼν-παιδίον τοῦ Θεοῦ δὲν δύνα-
ται νὰ γίνῃ ἔνοχον τοιούτου ἐγκλήματος. » Ὅθεν
συνένοχόν τινα τοῦ βασιλόπαιδος, καταφρονήσας
τὰς συστάσεις τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, κα-
τεδίκασεν ἀνηλεῶς εἰς θάνατον. καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς
τοῦ ἐφαινετο πιθανόν ὅτι ἐμελλε νὰ ὑποστῇ τὴν αὐ-
τὴν ποινὴν. ἀλλὰ μόλις μετὰ μεγάλης δυσκολίας
αἱ μεσιτεῖαι τῆς Ὁλλανδίας, τῶν βασιλέων τῆς
Σουηδίας καὶ Πολωνίας, καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς
Γερμανίας διέσωσαν τὸν Βρανδεβούργιον οἶκον ἐκ
τῆς κηλίδος τοῦ ἀνοσίου φόνου. Τέλος, μετὰ παρέ-
λευσιν μηνῶν ἁγωνίας, ὁ Φριδερίκος ἔμαθεν ὅτι ἡ
ζωὴ τῷ ἐχαρίζετο. ἀλλ' ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον δι-
έμεινεν ὑπὸ κράτησιν. Δὲν ἦτο ὁμοῦς ἄξιος ἐλέους ἐν
μέσῳ τῆς εἰρκῆς αὐτοῦ. διότι οἱ κουστωδοὶ του ἐ-
δειξαν πρὸς αὐτὸν ἐπιεικέστερα αἰσθήματα, καὶ,
παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως, προσέφερον αὐτῷ
ἀρκετὴν τροφὴν, ὥστε νὰ καταπαύῃ τὴν πείναν. τῷ
διευκόλυνον τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἑβραϊκῆς ἀνευ
φόβου, καὶ τὸν ἄφρονον ἐλεύθερον νὰ παίζει τὸν αὐ-
λὸν χωρὶς νὰ τρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ τὸν ἴδῃ θραυ-
όμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του.

X. A. Π.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

διὰ φωτογραφίας.

—ooo—

« Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς φωτογραφίας εἰς τὴν πανο-
μοιότυπον ἀντιγράψιν τῶν χειρογράφων, εἴτε ἀ-
παραλλάκτως κατὰ τὸ πρωτότυπον μέγεθος τῶν
γραμμάτων, εἴτε σμικρυνόμενον τούτων, δὲν εἶναι
ὅλως νέα. διότι δοκίμιά τινα ἐγένοντο πρό τινας
χρόνους, καὶ κατ' αἰτησίαν μου μάλιστα ὁ ἐπιθεω-
ρητὴς τῶν ἔργων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τυπογρα-
φείου ἀντέγραψε δι' αὐτῆς μετὰ μεγίστης τελειό-
τητος πολλὰ φύλλα ἑλληνικοῦ τινος χειρογράφου
ἐν μέρει σητοβρώτου καὶ ἐφθαρμένου ὑπὸ τῆς ὑ-
γρασίας. Ἀλλὰ τὸ πάντῃ νέον καὶ ἄξιον ἐπαίνου
εἶναι τὸ ἐπιχειρήμα τοῦ ἐκ Μόσχας Κ. Π. Σεβ-
στιάνοφ, συμβούλου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσ-
σίας καὶ μέλους τῆς γεωγραφικῆς ῥωσικῆς ἐται-
ρείας, ἰδόντος πρώτου ὅτι εὐκόλως ἡ φωτογραφία
γίνεται πολυτιμότερος τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς
παιδαγωγίας σύμμαχος. ὅτι θαυμασίως συμβάλ-
ει εἰς τὰς σπουδὰς τῆς κλασικῆς ἢ καὶ τῆς τοῦ
μεσαιωνοῦ ἀρχαιότητος. ὅτι διευκολύνει τὴν ἀν-
ταλλαγὴν τῶν χειρογράφων διὰ μικρὰς δαπάνης
καὶ κατὰ τρόπον ἀσφαλέστατον, καὶ τέλος ὅτι δι-
αὐτῆς ἀντιγράφονται ὀριστικῶς παντὸς εἶδους ἐγ-
γραφα ἐγκλεισμένα εἰς δυσπροσίτους βιβλιοθήκας.

« Ταύτην συλλαβὴν τὴν γονιμωτάτην ιδέαν ὁ
Κ. Σεβαστιάνοφ, ἀνὴρ τεχνίτης ἅμα τε καὶ λό-
γιος, ἐπαχείρησε νὰ μεταφέρῃ ἀμέσως τὴν ἐφεύρε-
σιν τοῦ Λαγέρου εἰς τὰς ἐσχάτας τῆς Εὐρώπης,
εἰς τόπον ἐκ τῶν ἡττον προσιτῶν τοῖς φιλολόγοις,
εἰς τὸν Ἀθῶνα, λέγω, εἰς τὸ γιγάντειον τοῦτο ὁ-
ρος τὸ δοξασθὲν μὲν ὑπὸ τῆς μυθολογίας, περιώ-
νυμον δὲ γενόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑκκλη-
σίας. Πολλοὶ τῶν παντὸς τόπου περιηγητῶν ἐπε-
σκέφθησαν τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀλλὰ μικρὰν προῦξέ-
νησαν ὠφέλειαν εἰς τὰ γράμματα. Ναὶ μὲν οἱ μο-
ναχοί, καὶ οἱ ἐνδεέστεροι μάλιστα, εἶναι εἰς ἄκρον
φιλόξενοι, ἀνοίγουσι προθύμως καὶ τὰ καλλιὰ καὶ
τὰ μοναστηριακά των, καὶ προθυμότερον προσφέρουσι
πρὸς τοὺς ξένους τὰ δοκίμια, τὸν ἐψημένον τυρόν,
τὴν ῥοδοζάχαριν καὶ τοὺς τεταρχειμένους ἰχθῦς
των. δὲν ἀνοίγουσιν ὁμοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς προθυ-
μίας καὶ τὰς βιβλιοθήκας των. δὲν λέγω ὅτι τὰς
φυλάττουσι πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ἀλλὰ διὰ τὸν φό-
βον μὴ ζητηθῶσιν εἰς αὐτὰς ἐπιχειρήματα κατὰ
τῆς ὀρθοδοξίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας (*). Πλὴν
τούτου, ἀδιαφοροῦντες καὶ σχεδὸν καταφρονούντες
πᾶν εἶδος σπουδῶν, δὲν φροντίζουν περὶ τῆς δια-
τηρήσεως τῶν φιλολογικῶν θησαυρῶν τῶν πρὸ χι-
λίων ἐτῶν σεσωρευμένων εἰς εἰκοσι καὶ ἔτι πλείο-
νας βιβλιοθήκας. Ὀλίγον μέλει αὐτοῖς ἐὰν τὰ χει-
ρόγραφα κεῖνται εἰς ὑπόγεια ἢ εἰς ἀνώγεια, εἰς
τὸ ἔδαφος ἢ εἰς θυρίδας, εἰς τὸν ἥλιον ἢ τὴν ὑγρα-
σίαν, ἐὰν οἱ σκώληκες, οἱ μῦς ἢ ὁ εὐρώς διαφθεί-
ρῃ καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῶν φύλλον. Οὐδὲν τω-
ν ἐπιβλαβέστερον εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς ἀμα-
θείας ἢ τῆς θεοδραβείας τῶν φυλασσάντων αὐ-
τὰς, καὶ οὐδὲν τοσοῦτον διαταράσσον τὰς φιλολο-
γικὰς ἐρεῦνας τῶν σοφῶν.

« Καὶ ὁμοῦς προνομιούχοι τινες περιηγηταί, ἐκ
τῶν ἐτεροδόξων μάλιστα, ἐπεσκέφθησαν τὰς βι-
βλιοθήκας τοῦ Ἀθῶνος. ἀλλὰ τινες μὲν αὐτῶν ἐ-
στεροῦντο χρόνου ἢ καὶ γνώσεως ὅπως ἐρευνήσωσι
τὰ ἐν αὐταῖς, τινες δὲ καὶ κατέλιπον ὄνομα ἀπο-
τρέπον τὰς ἐλευθερίους σχέσεις. Πρὸς τὸν ἀρχι-
μανδρίτην ἐξαιρέτως Πορφύριον ὀφείλομεν τὰς ἀπο-
χρώτως ἀκριβεῖς εἰδήσεις περὶ τῶν χειρογράφων
καὶ ἰδίως τῶν ἐπισήμων πράξεων (χρυσοβούλλων καὶ
ἄλλων ἐγγράφων) τῶν ἐν ταῖς μοναστηρίοις. Αὐτὸς
συνέταξε ῥωσιστὶ κατάλογον δημοσιευθέντα τὸ
1847 ἔτος ἐν Πετροπόλει, μεταφρασθέντα γερ-
μανιστὶ καὶ ἀνακρινισθέντα ὑπὸ Μίκλοςιτς ἐν τῇ
Σλαβικῇ Βιβλιοθήκῃ (ἐν Βιέννῃ 1851).

« Καὶ ἡ Γαλλικὴ κυβερνήσις ἀπέστειλε δύο λο-
γίους εἰς τὸν Ἀθῶνα, ἵνα πορισθῶσιν εἰδήσεις ἀ-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Τὰ μέγιστα ἀπατάται ὁ Γάλλος ἀπογραφέ-
ας. Οἱ ἐν τῷ Ἀθῶνι μοναχοὶ μὴ δεικνύοντες τὰ χειρόγραφα δὲν
φοβούνται ἀνακάλυψιν ἐπιχειρημάτων κατὰ τῆς ὀρθότητος τῆς θρη-
σκείας ἡμῶν, ἀλλὰ μὴ διὰ τῆς παρὰ τῇ ὁρθομανικῇ ἐξουσίᾳ
ἐπιβρότης αὐτῶν οἱ ξένοι, ὡς πολλάκις ἐγένετο, ἀπετεριθῶσιν
αὐτὰ, ἅτινα φυλάττουσι κατὰ παράδοσιν ὡς ἀπλὴν παρακαταθή-
κην ἵνα ἀποδώσιν εἰς ὃν δεῖ ἐν καιρῷ δεῖσθαι.

Ὁ ἀδελφοκτόνος Κάιν.

τεῖ καὶ περιγορεύει τὸν χώρον ἐκεῖνον, καὶ ὅσα τῇ ἐνθεον ἐν γῇ δημιουργεῖ πολιτεῖαν, καὶ τὴν ὄντως ἐν ψυχῇ φιλοσοφίαν ἐργάζεται. Οὐ πλοῦτος ἐκεῖ καὶ δαπάνη χρημάτων καὶ βλακεία οὐ θύψις ἐμπολιτεύεται· ἀλλ' ἅπαν ἐστὶν ἀληθῶς σεμνόν τε καὶ ἐλευθέριον ἦθος, καὶ εἰς τὰ τῆς ἀρετῆς ἀνάτορχ σπεῦδον, καὶ τὸν Δώριον τρόπον ἀληθῶς ἡρμοσμένον πρὸς τὰ καλὰ, κτλ. »

» Ὑποθέτω ὅτι ἡ φαντασία ἐμεγαλοποίησε τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἀνωτέρω περιγραφὴν· διότι, κατὰ τὸν Κ. Λεβαρδιέ καὶ τὸν Κ. Σεβαστιάνοφ, ὁ βίος δὲν εἶναι σήμερον εἰς τὸν Ἄθωνα τόσῳ γλυκὺς ὅσῳ ἐπὶ Νικηφόρου· ἴσως ὁ τόπος ἤλλαξεν ἐν τῷ διαστήματι τοσούτων αἰώνων· οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ῥέπουσι πρὸς τὴν βροχρότητα μᾶλλον ἢ τὸν πολιτισμόν. Αἱ ὁδοὶ δὲν εἶναι ἀσφαλτεῖς οὔτε εὐδατοι, τὰ μοναστήρια καταρρέουσιν, ἡ γεωργία ὅλως σχεδὸν παραμελεῖται, ἡ ἀκνηρία εἶναι τόσῳ μεγάλη ὥστε οὔτε τοὺς πλημμυρίζοντας τὴν παραλίαν ἰχθὺς ἀλιεύουσιν, ἀλλὰ φέρουσιν ἐξωθεν τετραχιχυμένους, αἱ προλήψεις ἐπιπολάζουσιν καὶ ἡ ἀμάθεια κατέλαβε τὸν τόπον τοῦ πάλαι ἐνθέρμου ζήλου πρὸς τὰς μηχανήσεις. Ταῦτα τοῦλάχιστον λέγουσιν οἱ περιηγηταί.

» Καὶ εἶναι μὲν ὁ Ἄθως καὶ σήμερον, ὡς κατὰ τὴν II' ἑκατονταετηρίδα, « τὸ τραχὺ ὄρος, τὸ στερῆμένον πάσης κοσμικῆς γονιμότητος, κατὰ Ἰννοκέντιον τὸν Γ', ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ « ὁ τόπος ἐκεῖνος εἰς δὴ θαυμασίως διαχέονται τὰ πνευματικὰ δῶρα. » Τὰ ἤθη διαστρέφονται, ὁ ἄνθρωπος κατατρέφει τὰ ἔργα τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ φύσις ἀνακτᾷ ἡ καὶ διατηρεῖ τὰ ἴδια αὐτῆς δικαίωμα, δεικνυμένη καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἀταξίας μεγάλη καὶ καταπληκτικῇ. »

» Ὁθεν αἱ ὑπὸ τοῦ Κ. Σεβαστιάνοφ γράφεσθαι προσόψεις τῶν τοποθεσιῶν τοῦ Ἄθωνος, ἀναμνησκουσιν εἰς ἡμᾶς τοὺς ὠραίους τούτους στίχους τοῦ ψάλτου τῆς Ἀλβιῶνος ἐν τῷ Childe-Harold.

» Εὐδαίμονες οἱ ἀγαθοὶ ἐρημίται οὐ· ἀπαντᾷ ὁ περιηγητής, ἀπερχόμενος εἰς τὰς γιγαντείους κορυφὰς τοῦ Ἄθωνος ἵνα παραδοθῇ εἰς μέλεις ἐν μέσῳ τῆς ἐσπερινῆς δρόσου. Βλέπει πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ θάλασσαν τόσῳ γαλήνιαν, καὶ ἐπὶ τῆς κερκτῆς οὐρανὸν τόσῳ διαγῆ, ὥστε ἀσμένως θά κατέλυε τὸν βίον εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον τόπον· περίλυπος καταλείπει τὸ γρητετικὸν ἐκεῖνο θέμα. »

» Ἐάν οὐδὲν ἔχωμεν τρόπον νὰ ἀναγείρωμεν τοὺς κατοίκους τοῦ Ἄθωνος ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτοὺς ἡ ξενικὴ ἐξουσία, ἃς σώσωμεν, εἰ δυνατόν, τὰ λείψανα τῆς πάλαι ἀκμασάτης διανοητικῆς ἐνεργείας, καὶ ἃς εὐληθῶμεν νὰ σωθῶσιν ὑπὸ χειρὸς γενναίας καὶ καρτερικῆς. Ἐν τοσούτῳ ὀφείλομεν νὰ συνδράμωμεν δραστηρίως τὸν ἀτρόμητον περιηγητὴν τὸν ἀναλαβόντα τὸ ἔργον τοῦ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα γενεὰς τὴν σκιὰν τοῦλάχιστον τῶν σεβασμίων τούτων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαιῶνος.

» Ἀλλ' ἡ προθυμία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Κ. Σεβαστιάνοφ, καὶ ἐνθερμότατοι οὐσαι, ὡς καὶ ἡ ἰκανότης αὐτοῦ, δὲν ἀρκοῦσι μόναι εἰς τὸ ἔργον τοῦτο·

ἔχει χρεῖαν βοηθῶν καὶ μιμητῶν τὴν ἀνάγκην τῆς εὐτυχὸς ἐφαρμογῆς τῆς φωτογραφίας εἰς τὴν ἀντιγραφὴν πρέπει νὰ αἰσθανθῶμεν ἅπαντες, αἱ δὲ βιβλιοθηκαὶ καὶ τὰ ἀρχεῖα νὰ ἀνταλλάσσωσιν ἀδιακόπως πρὸς ἀλλήλα διάφορα ἔγγραφα· ἀνάγκη εἰς τὰς ἀντιγραφάς, μὴ ἀκριβεῖς πάντοτε, πολὺν χρόνον ἀπαιτούσας καὶ δυσκόλως εὐρισκούσας ἐπιτηδεύου· γράφεις, νὰ ἀντικατασταθῶσι τὰ πανομοιότυπα, ἅτινα ἀντιγράφουσιν ἀλανθαστῶς καὶ τὰ λεπτότερα ἀντικείμενα διὰ σμικρᾶς δαπάνης (*).

Μετὰ τὴν τυπογραφίαν, οὐδεμία ἄλλη ἐφεύρεσις συνταλεῖ ἐπωφελέστερον καὶ εὐστοχώτερον εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς φιλολογίας.

» Καὶ βέβαιον μὲν ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα δοκίμια θέλουσι δαπανηθῇ οὐκ ὀλίγα· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀληθές, ὅτι καθόσον αὐξάνουσιν εἰς τὴν Εὐρώπην αἱ φωτογραφικαὶ ἀντιγραφαί, ἐπὶ τοσούτον ἡ κατανάλωσις θέλει αὐξήσῃ καὶ ἐλαττωθῶσιν αἱ τιμαί.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

CH. DAREMBERG.

Ο ΑΔΕΛΦΟΚΤΟΝΟΣ ΚΑΪΝ.

—000—

Ὁ ἀνθρώπινος νόμος τιμωρεῖ αὐστηρῶς τὸ ἐγκλημα· ὁ φονεὺς φονεύεται, διότι καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶπε· « πάντες οἱ βλῶντες μαχαίρην ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται » ὁ κλέπτης φυλακίζεται, καὶ ὁ ληστής καὶ πειρατής, ὡς σεσηπὸτα μέλη ἀποκόπτονται ἀπὸ τῆς κοινωνίας, καταδικάζονται πολλάκις καὶ εἰς δεσμὰ ἰσοβίου. Τὴν τιμωρίαν ὁμοῦ τοῦ ἀνθρώπινου νόμου εὐκόλως διαφεύγει ὁ κακοῦργος, ὁ φονεὺς καὶ κλέπτης ἢ ἄλλως πως ἀμαρτάνων δολίως· ἀλλ' ἀπὸ τῆς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ πῶς νὰ σωθῇ; Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ ἔλεγον πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ· « ἀπὸ τῆς γὰρ ἐστὼς ὁ Θεὸς ἐγγύθεν βλέπει. » Τὸν οφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ποτε δύναται ν' ἀπατήσῃ· καὶ οὐαὶ εἰς τὸν δοξάζοντα ὅτι δύναται χρημάτων πρὸς ἱερεῖς καὶ λειτουργῶν καὶ σταυροκοπιμάτων καὶ νηστειῶν θέλει κατορθώσῃ νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν θείαν δίκην!

Καὶ σημειώτεον ὅτι ἡ θεία δίκη δὲν περιμένει τὸν ἀμαρτήσαντα εἰς τὸν ἄλλον κόσμον· καὶ ἐν τῷ παρόντι τιμωρεῖ αὐτόν, μετ' αὐστηρότητας πολλῆς, πρὸς παραδειγματισμὸν μάλιστα τῶν ἄλλων. Ἡ θεία δίκη τιμωρεῖ τὸν κακοῦργον καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως, ἥτις καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ νύφοντα καὶ καθ' ὕπνου κολάζει αὐτόν· λέγομεν δὲ

(*) Μίαν μόνην μεταβολὴν προέβει ἡ φωτογραφία, καὶ αὕτη εἶναι πολὺτιμος· διαλευκαίνει τὰ σκοτεινὰ μέρη τῶν χειρογράφων, καὶ ἀναδεικνύει τὴν πρώτην τῶν παλιμύστων γραφῆν.

γραφίων, ἀλλ' οὐδ' εἰς αὐτοὺς πολλὰς τοὺς ἐκ-καχερισμένα μετὰ μέλιτος. Εἶναι ἀξιοκνηγόρητος λεκτοὺς δίδεται καὶ νὰ ἐγγίσωσιν. Ὁδυνάται ἡ δ' ἱατρὸς ὁ κατορθὼν διὰ τοιαύτης ἐπιχρίσεως τὴν γλῶσσαν τῶν τάλαιπῶρων, καὶ ἵνα καταψύξωσιν αὐ-θεραπείαν; Ὁ Αἰσωπος, ὁ Φιλίδης καὶ πολλοὶ μετ' τήν, ἐξαίτουσι τὴν ἄδειαν, ὡς παρ' ἄλλου Ἀβραάμ, αὐτοὺς ὁ Λαφονταῖνος, ὑπὸ τὸ ἐνδομα τοῦ ψεύδους παρὰ τῶν γραμμάτων, νὰ ἐμβάψωσι τὸ ἄκρον καὶ διέσπειραν τὰς ἡθικωτέρας τῶν ἀρχῶν, ὁ δὲ Βύρι-τοῦ δακτύλου εἰς ἐκεῖνον· ἀλλὰ, φωνὴ βιώντος ἐν τῇ ἐρήμῳ!

Παρίεργος καὶ διδακτικὴ εἶναι ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀγκωδεδεσμένου χαρτοφυλακίου τῆς Πανδώρας. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῆς Τουρκίας, ἐκ τῆς Ἑβραϊστικῆς, ἐκ πάσης γῆς ὅπου ζῇ ψυχὴ ἐν σώματι. Ἑλληνας, σὺ-ρέουσιν εἰς αὐτὸ πρὸς γλῶσσαν, διατριβή, διηγήματα, στίχοι, περιηγήσεις, ἀρχαιολογήματα, ἀναμνήσεις, τὰ πλεῖστα ἐκ μεταφράσεως. Τὸ μεταφράζειν, ἐν-νοοῦμεν δὲ τὸ καλῶς καὶ μετ' ἐπιγνώσεως μετα-φράζειν, πολὺ προτιμότερον παρ' ἡμῖν σήμερον τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀτόπως συγγράφειν. Ὅπως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως, ἡ βέρβρος Δύσις, ἵνα φωτισθῇ, μετέφερεν ἀκορέ-στως εἰς τὰ ἰδιώματα αὐτῆς τὰ συγγράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων, οὕτω καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον πρὸς ὃ σπεύδουμεν, πρέ-πει νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ ἡμέτερον ἰδιώμα τὰ συγγράμματα ἐκείνης. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀπαιτοῦνται τρία τινὰ, ἀνεύ τῶν ὁποίων ἡ πρόθεσις ἡμῶν, ὅσα καὶ ἂν εἴναι εἰλικρινής, ἀποτυγχάνει· κρίσις, γνῶ-σις τῆς γλώσσης ἀφ' ἧς ἡ μετάφρασις, καὶ γνῶσις τῆς ἡμετέρας. Ἡ κρίσις ἀπαιτεῖται ὅπως ἐκλέγω-μεν τῇ βοήθειᾳ αὐτῆς τὰ ὠφελιμώτερα καὶ τὰ χρη-σιμώτερα εἰς τὴν ἐνεστώσαν ἡμῶν κατάστασιν. Βλέπομεν ἐνίοτε μεταφράσεις ἀξίων λόγου συγ-γραμμάτων, καὶ καλὰς· δὲν λέγομεν ὅτι δὲν περιέ-χουσι τι τὸ χρήσιμον τὰ συγγράμματα ταῦτα, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἐκείνων ἅτινα, ἐν τῇ σημερινῇ φιλολογικῇ ἐνδείᾳ τῆς Ἑλλάδος, θεωροῦνται μᾶλλον ὡς πολυ-τέλεια· εἶναι ὡς τὰ πολυτίμα ἐκεῖνα τῆς τέχνης· ἐρ-γα δι' ὧν κοσμεῖ ὁ μάταιος τὰς αἰθούσας αὐτοῦ, ἐνῶ στεροῦνται καὶ ἀγροτικῶν θρανίων πρὸς ἀνάπαυσιν.

Εἰπόντες ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέγωνται τὰ ὠφελι-μώτερα καὶ χρησιμώτερα εἰς τὴν ἐνεστώσαν ἡμῶν κατάστασιν, δὲν ἐνόησαμεν μόνον τὴν διανοητικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἡθικὴν. Δὲν εἴμεθα ἐκ τοῦ τάγματος ἐκείνου τῶν Ἀσκητῶν τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ γρά-φονται καὶ νὰ ἀναγινώσκονται μόνον *Blois* καὶ *Πο-λιτεῖαι*, οὐδ' ἐκ τῶν ἄλλων ἐκείνων τῶν μεμψιμοί-ρων καὶ στρυφῶν καὶ πικροχόλων οἵτινες, τὰ πάν-τα ψέγοντες καὶ περὶ πάντων θρηνοῦντες, δημιουργοῦσιν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν αὐτὸν τινὰ κόσμον καὶ αὐτοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀξιοῦσι νὰ ἐξοβελισθῇ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν λεζικῶν ἡ λέξις ἔρως, εἰ καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα ἔχουσιν· οἱ τοιοῦτοι, πλανώ-μενοι μετάρσιοι, ἂν δὲν εἴναι ὑποκριταί, οὐδ' ἐ-αυτοὺς ἐμελέτησαν. Γινώσκουμεν ἐξ ἐναντίας ὅτι ὁ ἀνθρώπος, ὅς τε ὑλικὸς καὶ ὁ ἡθικός, φύσει ἀσθενής, ἔχει ἀνάγκη φαρμάκων, καὶ ὅτι τῶν ἐννεήκοντα καὶ ἐννέα ἐκατοστῶν τῶν κατοίκων τῆς γῆς καὶ ὁ στόμαχος καὶ ὁ νοῦς ἀποχρέμονται ταῦτα, ἐάν τῆς κύλικος τὰ χεῖλη ἐν ἡ τὸ φάρμακον δὲν εἴναι

καχερισμένα μετὰ μέλιτος. Εἶναι ἀξιοκνηγόρητος λεκτοὺς δίδεται καὶ νὰ ἐγγίσωσιν. Ὁδυνάται ἡ δ' ἱατρὸς ὁ κατορθὼν διὰ τοιαύτης ἐπιχρίσεως τὴν γλῶσσαν τῶν τάλαιπῶρων, καὶ ἵνα καταψύξωσιν αὐ-θεραπείαν; Ὁ Αἰσωπος, ὁ Φιλίδης καὶ πολλοὶ μετ' τήν, ἐξαίτουσι τὴν ἄδειαν, ὡς παρ' ἄλλου Ἀβραάμ, αὐτοὺς ὁ Λαφονταῖνος, ὑπὸ τὸ ἐνδομα τοῦ ψεύδους παρὰ τῶν γραμμάτων, νὰ ἐμβάψωσι τὸ ἄκρον καὶ διέσπειραν τὰς ἡθικωτέρας τῶν ἀρχῶν, ὁ δὲ Βύρι-τοῦ δακτύλου εἰς ἐκεῖνον· ἀλλὰ, φωνὴ βιώντος ἐν τῇ ἐρήμῳ!

Παρίεργος καὶ διδακτικὴ εἶναι ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀγκωδεδεσμένου χαρτοφυλακίου τῆς Πανδώρας. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῆς Τουρκίας, ἐκ τῆς Ἑβραϊστικῆς, ἐκ πάσης γῆς ὅπου ζῇ ψυχὴ ἐν σώματι. Ἑλληνας, σὺ-ρέουσιν εἰς αὐτὸ πρὸς γλῶσσαν, διατριβή, διηγήματα, στίχοι, περιηγήσεις, ἀρχαιολογήματα, ἀναμνήσεις, τὰ πλεῖστα ἐκ μεταφράσεως. Τὸ μεταφράζειν, ἐν-νοοῦμεν δὲ τὸ καλῶς καὶ μετ' ἐπιγνώσεως μετα-φράζειν, πολὺ προτιμότερον παρ' ἡμῖν σήμερον τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀτόπως συγγράφειν. Ὅπως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως, ἡ βέρβρος Δύσις, ἵνα φωτισθῇ, μετέφερεν ἀκορέ-στως εἰς τὰ ἰδιώματα αὐτῆς τὰ συγγράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων, οὕτω καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον πρὸς ὃ σπεύδουμεν, πρέ-πει νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ ἡμέτερον ἰδιώμα τὰ συγγράμματα ἐκείνης. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀπαιτοῦνται τρία τινὰ, ἀνεύ τῶν ὁποίων ἡ πρόθεσις ἡμῶν, ὅσα καὶ ἂν εἴναι εἰλικρινής, ἀποτυγχάνει· κρίσις, γνῶ-σις τῆς γλώσσης ἀφ' ἧς ἡ μετάφρασις, καὶ γνῶσις τῆς ἡμετέρας. Ἡ κρίσις ἀπαιτεῖται ὅπως ἐκλέγω-μεν τῇ βοήθειᾳ αὐτῆς τὰ ὠφελιμώτερα καὶ τὰ χρη-σιμώτερα εἰς τὴν ἐνεστώσαν ἡμῶν κατάστασιν. Βλέπομεν ἐνίοτε μεταφράσεις ἀξίων λόγου συγ-γραμμάτων, καὶ καλὰς· δὲν λέγομεν ὅτι δὲν περιέ-χουσι τι τὸ χρήσιμον τὰ συγγράμματα ταῦτα, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἐκείνων ἅτινα, ἐν τῇ σημερινῇ φιλολογικῇ ἐνδείᾳ τῆς Ἑλλάδος, θεωροῦνται μᾶλλον ὡς πολυ-τέλεια· εἶναι ὡς τὰ πολυτίμα ἐκεῖνα τῆς τέχνης· ἐρ-γα δι' ὧν κοσμεῖ ὁ μάταιος τὰς αἰθούσας αὐτοῦ, ἐνῶ στεροῦνται καὶ ἀγροτικῶν θρανίων πρὸς ἀνάπαυσιν.

Εἰπόντες ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέγωνται τὰ ὠφελι-μώτερα καὶ χρησιμώτερα εἰς τὴν ἐνεστώσαν ἡμῶν κατάστασιν, δὲν ἐνόησαμεν μόνον τὴν διανοητικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἡθικὴν. Δὲν εἴμεθα ἐκ τοῦ τάγματος ἐκείνου τῶν Ἀσκητῶν τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ γρά-φονται καὶ νὰ ἀναγινώσκονται μόνον *Blois* καὶ *Πο-λιτεῖαι*, οὐδ' ἐκ τῶν ἄλλων ἐκείνων τῶν μεμψιμοί-ρων καὶ στρυφῶν καὶ πικροχόλων οἵτινες, τὰ πάν-τα ψέγοντες καὶ περὶ πάντων θρηνοῦντες, δημιουργοῦσιν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν αὐτὸν τινὰ κόσμον καὶ αὐτοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀξιοῦσι νὰ ἐξοβελισθῇ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν λεζικῶν ἡ λέξις ἔρως, εἰ καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα ἔχουσιν· οἱ τοιοῦτοι, πλανώ-μενοι μετάρσιοι, ἂν δὲν εἴναι ὑποκριταί, οὐδ' ἐ-αυτοὺς ἐμελέτησαν. Γινώσκουμεν ἐξ ἐναντίας ὅτι ὁ ἀνθρώπος, ὅς τε ὑλικὸς καὶ ὁ ἡθικός, φύσει ἀσθενής, ἔχει ἀνάγκη φαρμάκων, καὶ ὅτι τῶν ἐννεήκοντα καὶ ἐννέα ἐκατοστῶν τῶν κατοίκων τῆς γῆς καὶ ὁ στόμαχος καὶ ὁ νοῦς ἀποχρέμονται ταῦτα, ἐάν τῆς κύλικος τὰ χεῖλη ἐν ἡ τὸ φάρμακον δὲν εἴναι

(*) Ἐάν εἴχεν ἡ ἐν συνειδητοῦ λέξις ἡδὲν ἰδίᾳ ἐπὶ τὸ *broder* ἐνταῦθα σημαίνει «*amplifier un recit, y ajouter des details, des circonstances souvent fausses*», καὶ.

Εἴπομεν à coup de dictionnaire, κατὰ τοὺς Γάλλους· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἡμετέρους μεταφραστὰς προτιμότερον ἦτο ἀν' ἐλέγμεν à coup de vocabu- laire, διότι οἱ πλεῖστοι, καθόσον γινώσκουμεν, δὲν ἔχουσι λεξικά ἀλλ' ἀπλὰ γλωσσάρια, καὶ ταῦτα ἀτελέστατα. Τὴν Γαλλικὴν μάλιστα γλῶσσαν, οὗ-σαν πτωχὴν, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως καὶ τοῦ αὐτοῦ ἰδιωτισμοῦ ἐξηγοῦσιν πολλὰς διαφύρας ἐννοίας, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωσιν οἱ μεταφράζοντες κατὰ βῆθος· ἢ, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε δυνατόν, νὰ μὴ βαρύνωνται νὰ ἐξετάζωσι μετὰ με- γίστης ἐπιστάσεως ἕνα ἐξάγεται ὁρθὴ ἐννοια ἐκ τοῦ μεταφρασθέντος χωρίου· διότι τῇ ἀληθείᾳ, νὰ εἴπῃ τις πρὸς Κυρίαν ὅτι κεντεῖ ἐνῶ δὲν ἐκέντει ἀλλὰ χαρμέντως διελέγετο, ἢ ὅτι ἐγεννήθημεν μῦται διὰ ν' ἀποθάνωμεν, ἐνῶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴμεθα μῦται ἵνα μεταβάντες εὐφρανθῶμεν εἰς τὰ ἡλύσια πεδία, τοῦτο ἀποδεικνύει, εἰμὴ ἀκρισίαν, τοῦλάχισ- στον ἀμύθητον ἀλλοφροσύνην.

Εἶναι χρεὶς νὰ εἴπωμεν διὰ τί ἡ γνῶσις τῆς ἡ-μετέρας εἶναι ἀναγκαίη; Καὶ ὁμιλοῦντες ἐνταῦθα περὶ γλώσσης δὲν ἐννοοῦμεν τὰ περὶ τοῦ γράφειν ἀντιθέτα συστήματα· δὲν ἐξετάζομεν ἐὰν πρέπει νὰ χυδασιολογῶμεν ὡς ὁ φίλος ἡμῶν Κ. Τερτσέτης, ὁ μυκητρίσας τὴν καθυρολεξίαν τῆς ἐπὶ τοῦ διαγωνι- σμοῦ ἐπιτροπῆς, ἢ ὁ ἄλλος ἡμῶν φίλος ὁ Κ. Ζημ-πέλιος, ὅστις καὶ τοὶ κακίζων τὴν χρῆσιν τοῦ ὕψους τῶν λογίων, γράφει ὁμῶς ἐν αὐτῷ ὑπερακοντίζων αὐ- τοὺς μάλιστα κατὰ τὴν δεινότητα (*). Γραφεῖτω ὡς θέλει ἕκαστος, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λησμονῇ τὸ τοῦ Ἀ-ριστοτέλους ἐκεῖνο· «*Πάντα πέφυκεν ὑπὸ ἐνδεῖας καὶ ὑπερβολῆς φθίρεισθαι*». Ὅστε τὴν ἐνδεῖαν τῶν χυδασιολογούντων ἐγκρίνομεν, οἵτινες μόνις τοῦ τό-που τῆς ἐκυτῶν γεννήσεως τὴν γλῶσσαν γινώσκον- τε, καὶ μηδεμίαν ἄλλην Ἑλληνικὴν χώραν ἐπι- σκεφθέντες, ἀξιοῦσιν ὅτι γράφουσι τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, καὶ ἀλαζονικῶς ἀποσκορακίζουσι τὸ φράσ-καὶ ἀντὶ τῶ καὶ ἀπ.λετος καὶ ἡμέρας, ὡς παναρ-χαία, ἐνῶ λέγονται ἐν Χίῳ, καὶ Ἀμοργῷ καὶ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ· οὕτε τὴν ὑπερβολὴν ἐκείνων περὶ τοῦ ὕψους τῶν ὁποίων ἔγραψεν ὁ Λουκιανός· αὐτοῦ- δὲ καὶ ποιητικοῖς ὀνόμασι χρωμένους, εἴτα μεταξὺ αὐτῶν εὐτελῇ ὀνόματι καὶ δημοτικῇ καὶ πτωχικῇ πολλὰ παρενδεδύστο, ὥστε τὸ πρᾶγμα εἰκότως εἶ-ναι τραγωδῶν, τὸν ἕτερον μὲν πόδα ἐπ' ἐμβάτου ὑ-ψηλοῦ βεβηκότι, θάτερον δὲ σκνδαλον ὑποδεδεμέ-νῳ. Ἀέγοντες γνῶσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἐνο-οῦμεν τὸ νὰ ἐνδῇ ὁ μεταφραστὴς τὰς Γερμανικάς, Ἀγγλικὰς, Γαλλικὰς καὶ Ἰταλικὰς ἰδέας, οὐκ ἀνα-ποδογυρίζων τὸν χιτῶνα αὐτῶν, ἀλλὰ περιβάλλων δι' Ἑλληνικῶν. Δὲν γελῶμεν ὅσακις καὶ ὠραιότα-τα γυνὴ περιέρχεται τὰς ὁδοὺς φοροῦσα ἀνεστραμ-μένην τὴν ἐσθῆτα; Ὡσαύτως ἀξιογέλαστοι εἶναι

καὶ αἱ μεταφράσεις ὅσακις τὸ saisir l'occasion par les cheveux ἐρμηνεύεται «*ἀρπάζειν τὴν περιστά-σιν ἀπὸ τῆς κόμης*». Καὶ ἂν τύχῃ ἡ Κυρία Περι-στασις φαλακρά, πόθεν ἀρπακτέα;

Ἀλλὰ μὴ μόνον περὶ τὴν λέξιν καὶ τὴν φράσιν ἀπαιτῆται ἡ ἐμπειρία τοῦ μεταφραστοῦ; Τοῦτου καθῆκον ἐστὶ μεγαλύτερον εἶναι ἡ μετάφρασις τῶν πα-θῶν αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν μετάφρασιν· ἐὰν ὁ ἀναγινώσκων τὸ πρωτότυπον δακρύῃ, πρέπει νὰ δακρύσῃ καὶ ὁ ἀναγινώσκων τὴν μετάφρασιν· ἐὰν δὲ γελᾷ ἐκεῖνος, πρέπει νὰ γελᾷ καὶ οὗτος· δηλαδὴ ἡ μετάφραστις ὀφείλει νὰ μεταφέρῃ οὐ μόνον τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν τοῦ συγγραφέως, ὅπερ καὶ ἐργωδέστερον τοῦ πρώτου· ἄλλως ἡ μετάφρασις καθίσταται ἀηδὴς καὶ κατάψυχρος ὑπὲρ τὴν Κα-σίαν χιόνα καὶ τὸν κρύσταλλον τὸν Κελτικόν.

Ἐνταῦθα ἀκούομεν καὶ τὰς τρεῖς τῶν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν τάξεις περιβοητούσας καὶ κατα-βοώσας ὅτι ἐμεγαλύνωμεν τὰς περὶ τὴν μετάφρασιν δυσκολίας, καὶ ὅτι ταῦτας οὐδ' ἡμεῖς οἱ στηλιτεύον-τες αὐτάς ἐνίκησαμεν. Ἀκούομεν καὶ τοὺς φίλους τῆς ἀθηναιστικῆς καὶ τοὺς φίλους τοῦ κέρδους λέ-γοντας ὁμοφώνως, ἂν ὅχι καὶ ἐπίσης εἰλικρινῶς, μετὰ τῶν πρώτων, ὅτι διαζωσάμενοι ὡς ὁ Διογένης τὸ τριβώνιον «*κυλίουσι καὶ αὐτοὶ τὸν πῖθον*», ὡς μὴ μόνον ἀργοὶ δοκεῖεν ἐν τοσοῦτοις ἐργαζομένοις.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀξίεπαινος ἡ σπουδὴ· διότι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔχει ἀνάγκη τῆς ὁμοθυμοῦ συνδρομῆς καὶ τῆς συνενώσεως τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγώνων πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ μόνον διὰ γραμμάτων ὠφελεῖ τις τὴν ἰδίαν πατρί-δα; Πλὴν τούτου, μὴ θαρρόμεν ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς δυνάμεις ἡμῶν. Πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν νὰ κυλί-σωμεν τὸν πῖθον ἃς ἐνθυμηθῶμεν «*ἡλικὸς ὁ κίνδυ-νος εἰ κατὰ τῶν πετρῶν κυλίοι τις, καὶ μάλιστα οἷα τὰ ἡμέτερα ταῦτα πιθάνεια, οὐδὲ πᾶν καρτερῶς κεκαρμευμένα!*»

(Ἐπεταί τὸ τέλος.)

ΔΙΑΦΩΡΑ.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΦΕΝΑΚΗ. Εἰς τὰ Ἀγγλικά δικα-στήρια καὶ δικαστὰ καὶ δικηγόροι φοροῦσι φενα-κὴν, τὴν ὁποίαν καὶ νὰ τοὺς φονεύσωσι δὲν ἀποβά-λ-λουν ἐν ὥρᾳ ὑπηρεσίας.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐγένετο πρὸ τινων ἐβδομάδων κτίον περιέρρου συνομιλίας μεταξὺ ἐνὸς δικαστοῦ καὶ ἐνὸς δικηγόρου.

Ὁ δικηγόρος Knowles, ἀποταθείς πρὸς τὸν λόρ-δον ἀρχηγὸν καὶ πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου, εἶπε· — Μιλόρδε, πρὶν ἀρχίσω τὸν λόγον μου, ἐνθαρρύν-νομαι νὰ παρακαλέσω τὴν ἡμετέραν Βασίλειαν νὰ μὴ

(*) Ἀ Βυζαντινὰ Μελέται. Περὶ πηγῶν νεοελληνικῆς ἐθνότητος ἀπὸ ἡ' μέχρι ι' ἐκατονταετηρίδος μ. Χ. ὑπὸ Σ. Ζημπελίου. Ἐν Ἀθήναις, 1858. Περὶ τοῦ νεωστὶ ἐκδοθέντος σπουδαίου τούτου συγγράμματος προτιμότερον νὰ ἐκτιμήται ἄλλοτε ἐν ἐκτάσει.

ἐπιτρέψῃ νὰ δικηγорῶ ἀνευ φενάκης ἐνὸς διαρκούσι τὰ κυνικά καύματα. Ἐξαιτούμαι δὲ τὴν ἀδειαν ταύτην ὑπὲρ τε ἐμοῦ καὶ ὑπὲρ πολλῶν ἐκ τῶν σοφῶν συναδελφῶν μου.

— Ἀγνοῶ ἐὰν ὑπάρχωσι προηγούμενα, ἀπεκρίθη ὁ λόρδος. . . Ἡξεύρω ὅτι εἰς τὰ διαρκῶς θερμὰ κλίματα ὅπου ἰσχύει ὁ Ἀγγλικὸς νόμος, καὶ δικασταὶ καὶ δικηγόροι ἀπαλλάττονται τῆς φενάκης ἐπὶ τῶν συνεδριάσεων. Ἐμπορεῖτε νὰ με βεβαιώσετε ὅτι καὶ ἡ Ἀγγλία, παθοῦσα πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτῆς ἐπαναστάσεσι καὶ ἀτμοσφαιρικῇ, θέλει καταδικασθῇ τοῦ λοιποῦ εἰς διαρκὴ καύσωνα;

— Δὲν τολμῶ νὰ δώσω εἰς τὸ δικαστήριον, ἀπεκρίθη ὁ δικηγόρος, τοιαύτην θετικὴν διαβεβαίωσιν, καὶ τοῦτο ἐνεκὰ τῆς γενικῆς ἀστασίας τοῦ κλίματος τῶν νήσων τούτων. Σᾶς βεβαιῶ δὲ μόνον ὅτι ὁ σημερινὸς καύσων εἶναι ἀνυπόφορος.

— Ἐμπορεῖτε τοῦλάχιστον νὰ με εἴπατε, ἐπανελάθεν ὁ πρόεδρος, ὅτι ἡ φενάκη σας σᾶς προξενεῖ ἀνυπόφορον κεφαλαλγίαν, ὅτι πᾶσχετε σκοτοδινίαν, καὶ ὅτι κινδυνεύετε νὰ ὑποπέσετε εἰς ἐγκεφαλίτιδα;

— Μιλόρδε, ἀπεκρίθη ὁ δικηγόρος, ἂν τοῦτο ὑπῆρχεν ἔπρεπε νὰ ζητήσω ἀναβολὴν τῆς δίκης· καὶ ὅμως εἶναι κατεπείγουσα. Ἡ φενάκη μου ἐπὶ τοῦ παρόντος με καταστενοχωρεῖ ἐνεκὰ τοῦ τρομεροῦ καύσωνος.

— Ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ οὕτως, ἀπεκρίθη ὁ πρόεδρος, θὰ συμβουλευθῶ ἀπόψε τοὺς συναδέλφους μου, ἵσως ἀποφύγωμεν τὸ ἔθιμον. Ἐν τούτῳ δικηγորήσατε, κύριε. . . τηροῦντες καὶ σήμερον ἐπὶ κεφαλῆς τὴν φενάκην σας.

ΕΥΡΕΣΙΣ ΠΟΛΥΤΙΜΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ. Ὁ γνωστὸς τοῖς ἀναγνώσταις τῆς *Πανδώρας* Κ. Σ. Ζημπέλιος, ἀποδημήσας πρό τινος εἰς Εὐρώπην χάριν φιλολογικῶν ἐρευνῶν, ἀνεκάλυψεν ἐν τῇ ἐν Παρισίοις ἀνακτορικῇ βιβλιοθήκῃ χειρόγραφον παράφρασιν τῆς Ἰλιάδος, γενομένην προστάγματι Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, βυσιλεύσαντος τὴν 11^{ην} ἐκατονταετηρίδα, ὑπὸ τινος Κωνσταντίνου Ἑρμονιακοῦ. Ὁ Κ. Ζημπέλιος ἀντέγραψεν ἐξ αὐτοῦ πλεῖστα τεμάχια, καὶ μάλιστα ὁλοκλήρον τὸν πρόλογον τοῦ παραφραστοῦ· ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα, θέλει δημοσιεύσει αὐτά.

Καὶ ἡ *Πανδώρα* δὲ προτίθεται νὰ δημοσιεύσῃ χειρόγραφον περὶ τῶν ἐκ Μάνης εἰς Κορσίδα μεταναστευσάντων Ἑλλήνων τὸ 1676 ἔτος, περιέχον περιέρχους εἰδήσεις.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαχαράξεως τῆς ὑπὸ Ἀμφίσσης εἰς Ἰτέαν δημοσίως ὁδοῦ ἀνευρέθη παρὰ τινι ἀνεμόμυλῳ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν τεῖχος τῆς πόλεως Ἀμφίσσης. Ἐμπροσθεν τοῦ τεύχους τούτου εὐρέθησαν ἐντὸς κεκαυμένης γῆς συντρίμματα ἀγγείων καὶ τινὰ σῶα οὐχὶ ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, ὡς καὶ χαλκὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν, τριακοντατὸν ἀριθμὸν, ἐν τισὶ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνὸς μέρους προτομὴ παριστώσα ἴσως τὴν

Ἀμφίσσαν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου κυπάριστος, πλάτανος καὶ ἑτερός τις θάμνος ὁμοιάζων ἀσφodelον, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὁ Ἑσπερος ἀστήρ, σύμβολον τῶν Ὀζολῶν, καθ' ὅσον πρὸς δεξιὴν αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἐγκεχαράγμενα τὰ στοιχ. Α. Ε.

Πολλὰ τῶν νομισμάτων τούτων φέρουσι κύκλῳ ἐγκεχαράγμενην τὴν λέξιν « ΑΜΦΙΣΣΕΩΝ ». Ἐπ' ἄλλων δὲ διακρίνεται ἐν τῷ μέσῳ ἡ συλλαβὴ « ΦΩ ».

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐστάλησαν, ὡς πληροφορούμεθα, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ μηχανικοῦ τοῦ διευθύνοντος τὸ ἔργον τῆς διαχαράξεως τῆς ὁδοῦ, ἵνα ἐξετασθῶσιν ἀρχαιολογικῶς καὶ κατατεθῶσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ νομισματικῇ συλλογῇ· εἰς ταῦτα Ἀμφισσαϊκά, ἀλλ' ὡς παρατηρήθη, εὐρίσκονται μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τινὰ τῆς Ἠλείας καὶ τῆς Σικυῶνος.

ΝΕΑ ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΑ. Εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν, ὅχι τὴν Γαλλικὴν ἀλλὰ τὴν Ἀγγλικὴν, τὴν κειμένην ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς ἀρκτώος Ἀμερικῆς, ἀνεκαλύφθησαν πλουσιώτατα χρυσωρυχεῖα, πλουσιώτερα, ὡς βεβαιούσι, καὶ τῶν τῆς Καλλιφορνίας. Οἱ κάτοικοι τῆς τελευταίας ταύτης χώρας μεταδίδουσιν σωρηδὸν εἰς ἐκείνην κατὰ προτίμησιν.

Οἱ χρυσωρύχοι, διὰ νὰ ὑπερασπίζωνται κατὰ τῶν Ἰνδῶν, συνενώθησαν, συνεκρότησαν συνελεύσεις καὶ ἐψήφησαν νόμους. Ἀπηγόρευσαν δὲ αὐστηρῶς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, διὰ ν' ἀποφύγωσιν οὕτω τὰς ἀταξίας καὶ τὰ κακοῦργήματα ὅσα γεννῶνται ἐκ τῆς μέθης εἰς κοινωνίας πρὸ πάντων τοιούτου εἶδους. Τὸν δίδοντα εἰς Ἰνδὸν πνευματωδὴ ποτὸν τιμωροῦσι θέτοντες ἐντὸς λέμβου καὶ καταλιμπάνοντες αὐτὸν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ Φράζερ.

Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς τάξεως, στέλλει στρατιωτικὴν δύναμιν, εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν. Ἐδήλωσε δὲ συγχρόνως ὅτι μετὰ πέντε ἔτη θέλει χορηγήσει εἰς αὐτήν, ὡς ἐχորήγησε καὶ εἰς τὴν Αὐστράλιαν καὶ τὴν Καναδικήν, ἰδίαν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ὅπως κυβερνᾶται κατὰ τὸ δοκοῦν.

ΛΥΣΙΣ

τοῦ ἐν τῷ φ. 197 τῆς Ν. Π. αἰτήματος.

Μὲ τὸ πούλι τ' ἀπέταγο, οἱ παῖδάς μας πατέρες μᾶς ἔστειλαν τὰ λόγια τους, ὅπου τὴν μαῦρε μέρες μᾶς ἐγλυκαῖναν τῆς σκληρίας. — Κ' ἡ ἀφωνή φωνὴ τοῦ τοῦ ἐραστῆ τὰ βέβαια, φέρνει στὴν ποδιότη τοῦ Κ' ὅποιος στὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ φίλου ἀδελμοῦ, μ' ἐκεῖνο τὸν συγχροτᾷ τί κάμνει πὺς περνᾷ. Χωρὶς ἐκεῖνο σύγγραμμα δὲν ἔμεινε στὴν Κτίσι αὐτὸ σᾶς στέρνει σήμερα, καὶ τὴ δική του λύσι.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Π. Π.